

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2007

Jana Majrychová

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

**VÝSKYT A PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH
JEVŮ U MLÁDEŽE**

**YOUNG PEOPLE SOCIAL – PATHOLOGICAL
PHENOMENA OCCURRENCE AND PREVENTION**

Autor: Jana Majrychová

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka

Studijní program: Sociální pedagogika, Výchovná a vzdělávací praxe

Datum odevzdání: 24.4.2007

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně.
Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

České Budějovice, 24.4.2007

Jana Majrychová

PODĚKOVÁNÍ:

Ráda bych poděkovala Mgr. Miroslavu Procházkovi, vedoucímu závěrečné práce,
za odborné vedení a podporu při zpracování této bakalářské práce.

ANOTACE:

Tato bakalářské práce sleduje výskyt sociálně patologických jevů ve školním prostředí a popisuje roli školy v prevenci sociálně patologických jevů. Teoretická část vymezuje problematiku školy jako výchově vzdělávací instituce ohrožované sociálně patologickými jevy a dále zahrnuje charakteristiku jevů, které se u mládeže vyskytují. Tato část také popisuje podobu primární prevence ve školním prostředí a zpřehledňuje úkoly, které má škola a učitelé v prevenci. Práce též zahrnuje přehled výsledků dosavadních šetření v této oblasti. Praktická část se zabývá zkoumáním četnosti výskytu jednotlivých projevů rizikového chování u dospívajících a nachází vztah mezi tímto chováním a školní prevencí. Pokouší se zjistit, jaké je povědomí žáků a studentů o preventivních programech a jaká je účinnost těchto programů. Na základě výzkumu navrhuje možná řešení jak prevenci na škole zkvalitnit.

ABSTRACT:

This bachelor work follows the occurrence of pathological phenomena in the school environment and it describes the role that is played by a school in the sphere of social-pathological phenomena prevention. Theoretical part defines problems of school as an educational institution which is threatened by social-pathological phenomena and it also includes characteristic of phenomena which occur in young people. This part also describes form of primary prevention in school environment and it makes the goals that teachers and the school have in prevention sphere more transparent. This work also includes a summary of results of the surveys that have been made in this sphere so far. Practical part of this work deals with research of occurrence frequency of particular manifestations of hazardous behavior of adolescents and it reveals a relation between this hazardous behavior and school prevention. It also tries to find out, what level the awareness of pupils and students about preventive programs is on, and what is the effectiveness of these programs. Based on the research, this bachelor work proposes eventual possible solutions which could lead to improving the quality of prevention in schools.

OBSAH:

Úvod	7
------------	---

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Sociální patologie a sociálně patologické jevy	8
1.1 Sociální patologie	8
1.2. Sociální deviace	9
1.2.1. Struktura, subjekt, objekt, obsah a důsledek sociální deviace	10
1.3. Sociálně patologické jevy	11
1.3.1. Pojem sociálně patologické jevy	11
1.3.2. Příčiny sociálně patologických jevů	13
1.3.3. Teorie etiketizace	14
1.3.4. Klasifikace sociálně patologických jevů	15
2. Prevence sociálně patologických jevů	16
2.1. Vymezení problematiky prevence	16
2.1.1. Sociální prevence	16
2.1.2. Primární prevence	16
2.1.3. Sekundární prevence	16
2.1.4. Terciální prevence	17
2.1.5. Zásady preventivního působení	17
2.1.6. Role školy v prevenci sociálně patologických jevů	18
2.1.7. Školní metodik prevence	21
2.1.8. Minimální preventivní program	22
3. Sociálně patologické jevy a školní prostředí	24
3.1. Školní prostředí jako rizikový činitel	24
3.2. Příčiny vzniku sociálně patologických jevů ve škole	25
3.3. Preventivní hledisko	26
3.4. Klasifikace nejčastějších sociálně patologických jevů ve školním prostředí	27
3.4.1. Záškoláctví	27
3.4.2. Šikanování	29
3.4.3. Drogy a drogová závislost	32
3.4.4. Patologické hráčství	35
3.4.5. Sekty	37
3.4.6. Delikvence a kriminalita	39
3.4.7. Vandalismus, extremismus	42
3.4.8. Mentální anorexie a mentální bulimie	44
3.4.9. Suicidium (sebevražda)	46

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Cíle a zaměření praktické části	49
5. Popis zkoumaného vzorku	50
6. Metody výzkumu	51
7. Prezentace a interpretace výsledků	55
8. Závěry praktické části	66
Závěr	69

ÚVOD

Tato bakalářská práce má název Výskyt a prevence sociálně patologických jevů u mládeže. Téma sociálně patologických jevů u mládeže jsem si vybrala jednak z důvodu jeho zajímavosti a dále pak vzhledem k jeho velké aktuálnosti.

Má práce je zaměřena na výskyt a prevenci sociálně patologických ve školním prostředí. Z vlastní zkušenosti vím, že právě přechodem do školy začínají na dítě působit rizikové faktory, které mohou být spouštěcími mechanismy rizikového chování.

Domnívám se, že má-li jedinec zvýšený předpoklad k tomu, že se ho dotkne některý ze sociálně patologických jevů, a to z jakéhokoli důvodu, tak má-li oporu v rodině a ví, že jej rodiče mají rádi a může se na ně spolehnout, je menší pravděpodobnost, že některému ze sociálně patologických jevů v budoucnu propadne.

Zastávám názor, že prevence a informovanost dětí a mládeže je v dnešní době u těchto jevů velice důležitá, avšak je pak již na dítěti samotném, jak se získanými informacemi naloží a zda si je vezme k srdci či nikoli.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. Na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část vymezuje, co to sociálně patologické jevy jsou, objasňuje pojmy sociální patologie a sociální deviace, zabývá se prevencí těchto jevů u mládeže a zejména pak ve školním prostředí. Současně se zabývá a jmenuje jednotlivé sociálně patologické jevy a popisuje prevenci negativních jevů ve školním prostředí.

V praktické části jsem provedla výzkum výskytu sociálně patologických jevů. Zabývala jsem se vlivem prostředí na vznik negativních jevů a na četnost výskytu jednotlivých projevů rizikového chování u žáků a žákyň u dvou 6. tříd a dvou 9. tříd, základní školy, a to formou dotazníku. Pokoušela jsem se zde také zjistit, jaké je povědomí žáků o preventivních programech a jaká je v těchto programech účinnost. Přestože vzorek žáků ve věku 11-16 let není velký, myslím si, že může podat určitý pohled na to, jaká je současná situace v oblasti sociálně patologických jevů ve školním prostředí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Sociální patologie a sociálně patologické jevy

1.1. Sociální patologie

Sociální patologie je označením pro všechny nenormální nebo všeobecně nežádoucí společenské jevy. Pod tento pojem obecně zahrnujeme všechny sankcionované formy a podoby deviantního chování a studium příčin jejich vzniku. Stanovení, co je patologické, se odvíjí od pojetí normality akceptované danou společností.

Do sociologie zavedl tento pojem Herbert Spencer, který hledal paralelu mezi patologií (chorobou) sociální a patologií (chorobou) biologickou, mezi biologickým organismem a společenským organismem, jejich strukturami a funkcemi. Spencerovský biologismus je hlavní příčinou pozdějšího zamítání pojmu sociální patologie a jeho nahrazování pojmem sociální deviace (Mühlpachr, 2001, str. 7).

Základní teorie sociální patologie nejčastěji vycházejí z předpokladu existence společenských nedostatků, které různým způsobem postihují společnost a jejich členy. Proto jsou hledány prostředky, jak tyto jevy omezit, nebo jim zabránit. Pozornost se tedy soustřeďuje na analýzu příčin vzniku patologického chování, terapii a v neposlední řadě na prevenci, jako nejefektivnější prostředek boje proti sociálně patologickým jevům. Systém prevence musí navazovat na výsledky empirických výzkumů postihující změny v sociokulturních oblastech života a usilovat o vzájemné propojení a eliminaci jevů, jejichž důsledky se promítají do nežádoucích forem chování a ovlivňují charakter patologických projevů ve společnosti.

Sociální patologie tedy využívá ke studiu a hledání příčin patologického chování společnosti i jednotlivců poznatků více vědních disciplín, je schopna řešit celou škálu problémů jednotlivců, ale i celospolečenské sociální problémy a hledat východiska a přepokládat možnosti jejich řešení (Vykopalová, 2001, s. 9). K vysvětlení sociálně patologických jevů využívá různé přístupy: biologické, psychoanalytické, sociologické, komplementární, vícefaktorové aj.

Na sociálním selhání se podílí celá řada faktorů, které se navzájem podmiňují a působí v určitých souvislostech nebo následnostech: individuálních, osobních,

skupinových, makrospolečenských, které u daného jedince vyúsťují v patologické formy chování. V souvislosti se sociální patologií je definován i pojem sociální deviace, který představuje podtřídu sociálního chování a současně termín pro označení odchylky od očekávaného standardizovaného a institucionalizovaného chování, které předepisuje sociální norma, platná v určité společnosti, skupině a sociálním útvaru. Centrálním pojmem teorií sociální deviace se proto stává chování.

Chování je smysluplnou odpovědí jednotlivce nebo skupiny na situaci, která má rovněž smysl. Zahrnuje v sobě všechny vnější projevy včetně činnosti a reakcí psychiky člověka a je současně i odpovědí na minulé chování jedince a stává se podnětem pro následující chování člověka samotného nebo jiných osob. Sociální chování je dominantně zaměřeno na přítomnost nebo postoje ostatních a v tomto směru je ovlivňuje nebo zpětně ovlivňuje i naše chování. Toto chování je možno získat a formovat sociálním učením. Charakter jednání je ovlivněn vnějšími podmínkami, možnostmi a schopnostmi jednotlivce nebo skupiny. Sociální jednání je tedy jednání zaměřené na chování jiných lidí. Posuzování deviantního chování a jednání je ovlivněno společenskými nebo skupinovými normami. Tyto normy korigují jednání a chování člověka, který se je buď snaží respektovat, dodržovat a v opačném případě hovoříme o deviantním chování. Normy jsou spojeny s určitým očekávaným chováním, které předepisuje určitá společnost nebo skupina a za jejich nedodržování jsou udělovány sankce. Význam sankcí je preventivní, tedy vyjadřující určité varování před dalším porušováním norem v budoucnu.

1.2. Sociální deviace

Deviace je pojímána v obecném pojetí jako kterákoli odchylka od normální struktury či funkce (Hrčka, 2001, s. 11). Může se vyskytovat u jakéhokoli jevu v přírodě či ve společnosti. Čím je jev složitější a variabilnější, tím je větší předpoklad vzniku deviace. Rozlišujeme deviaci jako kvalitu a kvantitu (Hrčka, 2001, s. 11). Deviaci jako kvalitu můžeme chápat jako odchylku od normální struktury nebo funkce jevu. Deviace jako kvantita zase odráží počet případů v určitém souboru konkrétního jevu a míru jejich odchylky od normality. Vzhledem k tomu, že jednotlivé jevy představují ve své variabilitě kontinuum míry odchylky od normálního stavu k deviaci, za deviaci je možno považovat až určitou míru odchylky od určeného standardu, který normální úroveň jevu určuje. Není

přítom řečeno ve kterém směru odchylka probíhá, zda jde o projev pozitivní či negativní. Na rozdíl od sociální patologie, negativních společenských jevů apod. je pojem sociální deviace hodnotově a emocionálně neutrální. V praxi však převládá pojetí deviace v negativním slova smyslu.

Vzhledem k velkému počtu deviací můžeme tyto dělit na nesociální a sociální. Mezi nesociální řadíme deviace u nesociálních objektů, které nevytvářejí organizovaná společenství a mezi kterými neexistují sociální interakce a vztahy (například jednodušší organismy, předměty). O sociální deviaci mluvíme u objektů sociální povahy, u objektů, kde se vyskytují sociální vztahy a sociální interakce (např. společenství lidí).

Do skupiny sociálních deviací patří následující skupiny stavů:

Zjevné deviantní chování (rozpoznané, označené).

Zjevné poruchy psychických funkcí jedince, zpravidla se neobjevují samostatně, ale jako forma deviantního chování.

Zjevné deviantní fyzické charakteristiky při normálním chování (nemoci, defekty apod.)

Zjevné deviantní sociální charakteristiky při normálním vzhledu a chování (nemanželské dítě, rozvedený jedinec apod.)

1.2.1. Struktura, subjekt, objekt, obsah, cíl a důsledek sociální deviace

Struktura sociální deviace je tvořena deformací sociálních hodnot, sociálních institucí, sociálních norem a sociálních vztahů.

Subjekt sociální deviace je ten, kdo se deviantně chová nebo vykazuje deviantní charakteristiku.

Jako objekt sociální deviace je možno označit to, na co je deviantní projev zaměřen. Objektem sociální deviace mohou být sociální objekty (jedinec, sociální skupina, národ), fyzické objekty (majetek), některé oblasti společenského života (kultura), společenské hodnoty (zdraví, čest).

Obsah sociální deviace je možno pojímat jako fyzické, psychické nebo sociální charakteristiky či vzorce chování subjektů, které jsou považovány za deviantní ve vztahu k určité normě.

Cílem sociální deviace je dosažení nějakého cíle, uspokojení určité potřeby. Realizace deviantního chování vede k cíli rychleji než chování konformní, popřípadě konformním chováním k uspokojení potřeby dojít nemůže.

Důsledkem sociální deviace je dosažení či nedosažení určitého cíle, uspokojení či neuspokojení potřeby. Z hlediska okolí může dojít ke stigmatizaci nositele deviantního chování a aplikaci sociálních sankcí, nebo dojde k normalizaci sociálně deviantního chování.

Existuje celá řada chování, které lze označit za deviantní, tedy porušující společenské normy (např. absence ve škole), ale nemusí být delikventní. V těchto případech se někdy hovoří o tzv. alternativních formách chování. V každé společnosti existuje i tzv. toleranční limit, který podle společenské situace do určité míry toleruje odchylky chování od společenské normy (Vykopalová, 2001, s.11).

Deviantní chování nelze vysvětlovat pouze z pohledu osoby, která se ho dopouští, ale je třeba zohlednit i celou řadu dalších souvislostí z hlediska platných společenských norem, sankcemi, hodnotovým systémem dané společnosti a řadou interpersonálních souvislostí a situačních proměnných. Deviantní chování vzniká jako důsledek patologických interakcí mezi jedincem a společností, které je ovlivněno sociokulturními danostmi a jejich proměnlivostí v čase, kultuře a prostoru. Na základě dlouhodobých výzkumů a pozorování delikventního chování lze toto chování prognózovat a na základě zjištěných výsledků stanovovat kritéria preventivních opatření (Vykopalová, 2001, s.12).

1.3.Sociálně patologické jevy

1.3.1. Pojem sociálně patologické jevy

Dennodenně se setkáváme s jevy, jímž jsme postupem času začali říkat sociálně patologické (nebo sociálně negativní). V minulosti byly před veřejností utajovány a v odborné literatuře interpretovány dosti pokřiveně. Míra škodlivosti takových fenoménů bývá rozdílná. Základním znakem sociálně patologického jevu je zřetelná odchylka od sociálního standardu společnosti. Proto se stále hovoří o sociálních deviacích. Je to porušení nebo podstatné odchýlení od některé sociální normy nebo od skupiny norem –

nerespektování požadavků, které na individuum nebo skupinu klade určitá norma nebo soubor norem, alternativní forma chování k předepsané, popř. všeobecně akceptované normě.

Pojem sociálně patologické jevy zahrnuje poměrně široké spektrum pro společnost nežádoucích jevů. Jedná se zejména o problematiku rizik zneužívání návykových látek, virtuálních drog, patologického hráčství, problematiku šikany a násilí, vandalismu, zneužívání anabolik a léků. Základním znakem sociálně patologického jevu je zřetelná odchylka od sociálního standardu společnosti. Proto se stále hovoří o sociálních deviacích. Je to porušení nebo podstatné odchýlení od některé sociální normy nebo od skupiny norem – nerespektování požadavků, které na individuum nebo skupinu klade určitá norma nebo soubor norem, alternativní forma chování k předepsané, popř. všeobecně akceptované normě.

V posledních letech dochází k nebyvalému rozšíření sociálně patologických jevů mezi mládeží. Za příčiny tohoto stavu lze považovat především některé negativní jevy v rodině, dále současné společenské prostředí, kde se po ztrátě bariér, typických pro totalitní režimy, zatím spíše prosazuje snáze agrese a konzumní styl života, než jednání orientované na spolupráci a vytváření kvalitních vztahů. Dále jde o agresivní vliv konzumní kultury, včetně dopadů do hodnotového systému mladé generace, nedostatečnou nabídku atraktivních možností trávení volného času, což vše zvyšuje riziko ohrožení mladé generace sociálně-patologickými jevy. Jednou z příčin výskytu sociálně patologických jevů, včetně projevů politického extremismu, je nezaměstnanost mladých lidí (www.msmt.cz).

K sociálně patologickým jevům patří i násilí páchané na dětech a mladých lidech. Kromě násilných trestných činů, pozorovatelných v širokém průřezu populace, jde o násilí v rodinách (ubližování na zdraví, syndrom týraného dítěte, systémové týrání a podobně), ale i o násilí (šikanu) ve školních kolektivech a vojenských jednotkách. Nudící se mladí lidé, často pod vlivem alkoholu a dalších toxických látek, se dopouštějí vandalismu a násilné trestné činnosti.

Od roku 1990 se výraznou měrou rozšířilo zneužívání návykových látek. V této oblasti se Česká republika velmi rychle dostává na úroveň vyspělých zemí s obdobným modelem zneužívání návykových látek i mírou zneužívání (v alkoholu ovšem patříme k předním konzumentům). Obecně lze konstatovat, že se vytvořily podmínky pro konstituování, byť zatím marginálních skupin dětí, u nichž je možná prognóza budoucí

závislosti. Přes některá opatření se nesnižuje závislost dětí a mladistvých na hracích automatech. Některé sociologické průzkumy naznačují, že o závažných problémech lze hovořit u zhruba 3 % středoškoláků (www.msm.cz).

Chceme-li charakterizovat aktuální stav v oblasti výskytu sociálně patologických jevů, pak k nejzávažnějším problémům patří rostoucí procento trestné činnosti dětí a mladistvých, snižování věku pachatelů trestné činnosti, nárůst recidivy páchaní trestných činů dětmi a mladistvými, stoupá agresivita a zejména brutalita mladé generace, množí se případy dětské prostituce, dětské pornografie, roste kriminalita často spojená s xenofobií, gamblerstvím, či drogami (www.msm.cz).

V této oblasti je cílem minimalizovat příčiny vzniku sociálně patologických jevů i jejich dopadu na mládež, a proto je třeba vytvářet podmínky pro činnost všech subjektů, které vykonávají preventivní aktivity (primární prevence) nebo jsou orientovány do oblasti resocializace ohrožených a narušených jedinců.

1.3.2. Příčiny sociálně patologických jevů

Mezi významné činitele, které se významně podílejí na vzniku sociálně patologických jevů (delikventní a kriminogenního jednání), patří rodina, vliv vrstevnických skupin, přátel, vliv médií a celá řada společenských jevů, které doprovázejí vývoj společnosti – a to jak ve smyslu pozitivním, tak i negativním. (Vykopalová, 2001, s. 129).

Kriminologické výzkumy a zkušenosti sociálních pracovníků, policistů, trestních soudců a státních zástupců i personálu věznic potvrzují, že pachatelé trestné činnosti mají celou řadu společných sociálních charakteristik (kombinaci tzv. znaků do anomických syndromů) a společných zkušeností, které do značné míry předurčují jejich asociální vývoj.

K nejtypičtějším patří disfunkční rodina, změna opatrovnických vztahů v dětství a dospívání (např. umístění do ústavní výchovné péče), problémy související se školní docházkou, ztroskotání v povolání, generační úpadek, nízký sociální statut, sociální a kulturní vyloučení, nestrukturovaný volný čas trávený převážně mimo rodinu a s vrstevníky, poruchy chování a nezvládnutelnost, snížený intelekt, drogová a alkoholová závislost, extremistické postoje apod.

Specifický vliv na šíření sociálně patologických jevů mezi mládeží má nepochybně i rychlost kulturních a sociálních změn probíhajících v České republice. Tyto změny předstihují přirozený generační posun v řadě životních postojů, zkušeností a zvyklostí. Dosavadní sociální hodnoty a standardy jsou odmítány a pro nové chybí nejenom podmínky, ale zejména odpovídající diferencované a přístupné vzory s jasnější strukturou. Do osobního, rodinného i sociálního života se negativně promítá i identifikace s nevhodnými vzory postojů a chování, destabilizace stávajících norem a hodnot, a s tím spojený stres a nejistota. Výsledkem je zdání, že všechno je možné (případně, že nic není nemožné). Tato situace tak s sebou přináší řadu sociálně patologických důsledků - např. netrpělivou snahu rychle se přiblížit novému životnímu stylu. Ten je ovšem některými osobnostně nezralými jedinci chápán pouze jako soubor hmotných znaků, jichž je třeba dosáhnout, a to i za cenu nelegitimních metod, včetně trestné činnosti.

1.3.3. Teorie etiketizace

Pozastavme se u jedné z nejznámějších a nejzajímavějších teorií, pokoušejících se podat vysvětlení vzniku sociálních deviací. Dnes je obtížné říci, kdo, kdy a kde dal přesně podnět ke vzniku jiného pohledu na sociální deviace, je však zjevné, že tato teorie by nevznikla bez prací George Huberta Meada, Edwina Lemerta a Howarda Beckera (Munková, 2001, s. 66).

Tito autoři se snažili pochopit smysl, kterým je ožíváno a formováno sociální jednání a říkají, že je nutno odlišit objektivní porušení normy a deviaci jako důsledek interpretace a hodnocení. Deviace není tedy prostým porušením normy, ale zhodnocením určitého konkrétního chování jako deviantního určitou částí veřejnosti (např. vychovatel adresuje dítěti výroky typu „rosteš pro kriminál“). Tento značkovací akt je pro posuzování určitého chování jako deviantního podstatnější, než samo porušení normy. Pod tlakem sociálního očekávání se jedinec (či skupina) přizpůsobuje a ztotožňuje s vnucenou rolí (např. „problémové dítě“). Opakující se proces nálepkování může podnítit rozvoj deviantní kariéry. Jako každá teorie vzniku sociálních deviací, stejně i etiketizační teorie pokulhává a nepředstavuje univerzální vysvětlení. Poukazuje vlastně na možnou souvislost mezi předjímáním ze strany společnosti (nevhodným výchovným působením) a deviantním jednáním člověka. Ve spojitosti s teorií etiketizace se objevují dva významné pojmy.

Primární deviace, která představuje porušení normy na základě původního podnětu. Sekundární deviace je důsledkem reakce jedince na chování druhých, na jejich označení či projevený postoj (dítě se identifikovalo s přisouzenou rolí „problémového dítěte“ a chová se podle očekávání svého okolí).

1.3.4. Klasifikace sociálně patologických jevů

Sociálně patologické jevy se někdy klasifikují podle stupně jejich závažnosti či nebezpečnosti. Takové dělení je spíše „pracovní“ nebo názorné, protože hranice mezi mnohými problémy je ve skutečnosti velmi úzká (např. vandalismus a kriminalita). Sociálně patologické jevy (resp. sociální deviace) se tedy člení na:

- 1) Negativní společenské jevy. Jde o fenomény charakteristické pro moderní společnost. Míra nebezpečnosti či závažnosti je nízká, stejně jako jejich konečný dopad na společnost. Společností jsou víceméně tolerovány: nezaměstnanost, fluktuace, bída, nemocnost, úrazovost, rozvodovost.
- 2) Asociální společenské jevy. Sem lze zařadit problémy jako výtržnictví, aktivity sprejerů vandalismus, šikana, sekty, extrémistická hnutí a skupiny, projevy xenofobie a rasismu atd.
- 3) Sociálně patologické jevy (v užším slova smyslu). Do této kategorie spadá čtveřice oblastí s nejvyšší mírou společenské nebezpečnosti a závažnosti: kriminalita, závislosti, prostituce a sebevraždy. (Budeme-li zde hovořit o sociálně patologických jevech, resp. sociálních deviacích, budeme mít na mysli sociální deviace ve smyslu negativním a v nejširším významu slova).

2. Prevence sociálně patologických jevů

2.1. Vymezení problematiky prevence

2.1.1. Sociální prevence

Znamená předcházení vzniku nežádoucích sociálních jevů. Panuje obecný názor, že předcházení nepříznivým důsledkům některých negativních jevů je z různých hledisek (sociálních, ekonomických, zdravotních apod.) výhodnější, než zákroky proti již vzniklým problémům. Často se diskutuje o třech typech preventivních opatření.

2.1.2. Primární prevence

Zahrnuje vytváření a zabezpečování optimálních podmínek pro sociální, psychický a fyzický vývoj jedince. Je zaměřena na celou populaci (např. činnost volnočasových center, besedy o drogách ve škole). Úkolem primární prevence je zabezpečovat optimální podmínky tělesného a duševního zdraví a přecházet vzniku nepřiměřených projevů a poruch. Zejména primární prevenci je možno považovat za celospolečenský úkol, na jehož plnění by měly participovat stát svou politikou sociální, školskou a zdravotnickou. Na vlastní realizaci by měli spolupracovat ekonomové, politici, pedagogové, psychologové, lékaři, legislativci apod.

2.1.3. Sekundární prevence

Má zachytit poruchu sociálního (tělesného, duševního) vývoje v počátečním stádiu, zajistit potřebná opatření pro ohroženého jedince a zabránit rozšíření negativního jevu mezi jedince jiné. Cílovou skupinou jsou ohrožení jedinci (např. děti a mládež experimentující s drogami). Sekundární prevenci realizují kontaktní centra, linky důvěry atd.

2.1.4. Terciální prevence

Má přecházet zhoršování stavu, recidivám a snižovat negativní důsledky sociálně patologických jevů. Je zacílena na jedince či skupiny, u nichž problém již existuje (např. výměna jehel drogově závislým).

2.1.5. Zásady preventivního působení

Prevence sociálně patologických jevů obecně sleduje cíle: předcházet vzniku a dalším šíření těchto jevů, vytvořit (informační a realizační) prostor pro vlastní aktivity v oblasti prevence, co nejvíce eliminovat rizika či příležitosti sociálně deviantního chování dětí a mládeže a v neposlední řadě zvýšit odolnost dětí a mládeže vůči sociálně patologickým jevům.

V zájmu efektivního preventivního působení se doporučuje respektovat určité principy. Preventivní působení by mělo být zaměřeno na všechny děti a mládež, ale i na jejich širší okolí (rodiče, pedagogy apod.). Postup by měl být koordinován, aby byla vyloučena duplicita, rozporuplnost v působení zodpovědných subjektů. Jednotlivé preventivní aktivity by měly probíhat v návaznosti, kontinuálně. V případě vyskytnutí varovných signálů (podezření na psychickou poruchu, užívání drog) by měla být pomoc dítěti zajištěna včas. Přínosem pro účinné preventivní působení je týmová spolupráce expertů z různých oborů (učitelé, psychologové, sociální pracovníci, lékaři, právníci, policisté apod.). Prevence by měla být zaměřena na nedostatky v úrovni psychické regulace chování (psychosociální trénink, např. naučit se odmítat drogu, asertivní jednání). Měla by být přiměřená věku, vzdělání, dovednostem a zkušenostem jedince. Důležitou součástí preventivního působení je také nabídka pozitivní alternativy.

Důležité zásady preventivního působení definoval Nešpor a Marhounová (1995).

Zásady zní takto:

- dobře znát cílovou skupinu
- jednat na partnerské úrovni (přitom zachovat autoritu)
- navodit atmosféru důvěry

- spojovat teoretické informace s realitou (se životem)
- nezastrašovat, vážit míru nebezpečnosti daného jevu
- pružně reagovat na vzniklé situace
- klást důraz na autentičnost (nehrát divadlo).

2.1.6. Role školy v prevenci sociálně patologických jevů

Škola je obecně pokládána za místo, kde se děti učí „znalostem“, případně si osvojují postupy umožňující racionálně řešit jasné definované „problémy“ příslušející do jednotlivých „předmětů“. Škola však může učit více. S tím, jak slábne vliv hlavní socializační instituce na děti – rodiny, doufají mnozí, že by ji mohla škola nahradit právě v posilování těch postojů a dovedností, jež jsou předpokladem „nekriminální dráhy“. Školy mohou pro děti organizovat programy i mimo vyučování. Preventivní školní programy prevence kriminality se jednak snaží minimalizovat predelikventní a delikventní chování dětí přímo na půdě školy, jednak se snaží poučit děti o případných následcích jejich kriminálního chování mimo školu (např. krádeže, distribuce drog, apod.) a konečně děti připravují na setkání s kriminalitou jiných lidí a pokoušejí se poučit je, jak v takovém případě jednat.

Preventivní vliv však mohou mít i výukové programy, které se výslovně nezabývají kriminalitou. Děti se mohou přímo ve škole učit sociálním dovednostem. Mohou si osvojit, jak se slušně o něco žádá, jak se dá neagresivně odvrátit agresivní jednání někoho jiného, jak se dá odmítnout něco, co se nemá dělat či přijímat, jak se dá odložit bezprostřední uspokojení ve prospěch většího uspokojení v budoucnu apod. Účinné jsou také postupy posilování schopnosti řešit problémy. Postupuje se formou obvykle diskusí v malých skupinách. Děti se učí vnímat a respektovat názory druhých, docházet ke kompromisním, pro celou skupinu přijatelným řešením. Takovéto programy prokazatelně zlepšují atmosféru třídy, kooperativu dětí a posilují pozitivní vazby mezi dětmi. Není také výjimkou, že zlepšují výsledky vzdělávání i v jiných předmětech a snižují míru asociálního chování dětí.

Vzdělávání vrstevníků (peer programs) je založeno na jednoduché myšlence: podaří-li se naučit nejvlivnější žáky ve škole např. nenásilnému řešení konfliktů, budou tyto žáci sloužit spolužákům jako vzory a zprostředkovatelé při případných kritických situacích ve

třídě. Vrstevnické vzdělávací programy se začaly používat nejdříve jako prevence drogových závislostí (u nás je propaguje např. K. Nešpor), dnes jich využívá i k prevenci násilí ve třídách a ve školách. Také sám způsob výuky a organizace školy mohou být účinnou prevencí delikventního chování dětí a tedy obecně prevencí sociálně patologických jevů.

Školy, v nichž je nízký zájem učitele o osudy jednotlivých dětí, školy a třídy příliš velké, školy s málo strukturovaným vyučováním, školy známkující děti převážně špatnými známkami, školy nevypočitatelně uplatňující školní řád i školy, v nichž je možné běžně používat negativních nálepek pro skupiny dětí jedné etnické příslušnosti, bývají zároveň školami s vysokou mírou delikventních projevů u dětí. Naopak školy, v nichž je dětem věnován dostatek individuální pozornosti, v nichž je posilována spolupráce mezi dětmi, v nichž je posilována vazba každého dítěte na školu, školy v nichž jsou učitelé intenzivně angažováni ve výuce a v nichž se potřebným dětem poskytují poradenské a jiné služby propojující školu s rodinou a komunitou, jsou školami, které udělaly mnoho pro odvrácení rizika, že se u dětí vyskytnou některé z jevů sociálně patologických.

Je dobré také upozornit na nesamozřejmý předpoklad dobrého kontaktu mezi rodinou a školou. Učitelé jsou připravováni pro kontakt se žáky, ne však pro kontakt s rodiči. Nezřídka se na rodiče dětí – k jejich nelibosti – obracejí stejným způsobem jako na své žáky. Chce-li škola do preventivního programu angažovat rodiče, musí poskytnout učitelům alespoň elementární výcvik v komunikaci s nimi. Pokud to škola neudělá, může být výsledkem chvályhodné snahy o zhoršení vztahů mezi učiteli a rodiči (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 272).

Rizikové a ochranné činitele

Pro zajímavost uvádím tabulku převzatou od K. Nešpora, která výstižně ukazuje činitele zvyšující riziko alkoholu a drog u dětí ve škole a činitele toto riziko snižující.

Tabulka:

Činitele týkající se školy:

Zvyšují riziko alkoholu a drog	Snižující riziko alkoholu a drog
• Neexistuje systematická prevence, případně škola spoléhá na neúčinné postupy (přednášky, hromadné akce, promítání filmů, besedy). • Škola při prevenci s rodiči nespolupracuje a nekomunikuje s nimi. • Škola nekomunikuje a nespolupracuje s relevantními organizacemi a institucemi ve svém okolí. • Neprosazují se nebo dokonce neexistují žádná pravidla týkající se zákazu návykových látek ve škole. • Alkohol, tabák i drogy jsou ve škole a v jejím okolí žákům nebo studentům snadno dostupné. • Učitelé jsou vnímáni jako nepřátelští nebo lhostejní. • S žáky nespolupracují, zdůrazňují pouze jejich nedostatky. • Selhávající a problémoví žáci jsou zesměšňováni a ponižováni. • Atmosféra na škole je cynická, odcizená, postrádá nabídku pozitivních hodnot. • Neexistuje návaznost na kvalitní mimoškolní aktivity a vhodné způsoby trávení volného času.	• Škola provádí prevenci problémů působených návykovými látkami soustavně a systematicky a používá účinné postupy jako nácvik sociálních dovedností, práce s motivací, programy za aktivní účasti připravených vrstevníků, nebo pozitivní alternativy pro ohrožené. • Škola při prevenci spolupracuje s rodiči a dobře s nimi komunikuje. • Škola efektivně komunikuje a spolupracuje s dalšími relevantními organizacemi (např. zdravotníci) a institucemi ve svém okolí. • Prosazují se rozumná a přiměřená pravidla týkající se návykových látek na škole. • Alkohol, tabák i drogy jsou ve škole a v jejím okolí žákům nebo studentům málo dostupné. • Učitelé jsou vnímáni jako pomáhající, dávající, pečující. • Napomáhají rozvoji žáků, dobře s nimi komunikují a spolupracují, dokáží rozpoznat jejich pozitivní možnosti. • Pro selhávající a problémové žáky škola hledá pozitivní alternativy i cesty, jak jim pomoci a chránit jejich sebevědomí. • Škola vede k formování prosociálního chování, pomoci druhým, pozitivním hodnotám. • Škola poskytuje možnosti a prostor pro rozhodování a vedení druhých. • Prevence na škole je dlouhodobá a systematická. • Je dobrá návaznost na kvalitní způsoby trávení volného času a mimoškolní aktivity.

Zdroj: Nešpor, 1995

2.1.7. Školní metodik prevence

Školní metodik prevence má ve své činnosti tvorbu a kontrolu realizace preventivního programu školy. Koordinaci aktivit školy, zaměřených na sociálně nežádoucí jevy a dále ve spolupráci s ostatními pedagogy a zejména třídními učiteli vyhledávat žáky s rizikem či projevy sociálně nežádoucího chování a poskytovat poradenské služby těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťovat péči odpovídajícího odborného pracoviště.

Činnosti metodika školní prevence upravuje, Čl. III, „Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže“, Čj.: 14514/2000 – 51.

Souhrn činností:

- koordinuje přípravu Minimálního preventivního programu a jeho zavádění ve škole nebo školském zařízení, podle aktuálních potřeb a podmínek program inovuje, podílí se na jeho realizaci a vyhodnocuje jeho účinnost,
- odborně a metodicky pomáhá především učitelům odpovídajících výchovně vzdělávacích předmětů, ve kterých je možné vhodnou formou zavádět do výuky etickou a právní výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu aj. oblasti preventivní výchovy,
- poskytuje učitelům a ostatním pracovníkům školy nebo školského zařízení odborné informace z oblasti prevence, pravidelně je informuje o vhodných preventivních aktivitách pořádaných jinými odbornými zařízeními,
- navrhuje vhodné odborné a metodické materiály aj. pomůcky pro realizaci Minimálního preventivního programu a navazujících preventivních aktivit školy nebo zařízení,
- sleduje ve spolupráci s dalšími pracovníky školy nebo školského zařízení rizika vzniku a projevy sociálně patologických jevů a navrhuje cílená opatření k včasnému odhalování těchto rizik a k řešení vzniklých problémů, informuje pracovníky školy nebo školského zařízení o způsobech řešení krizových situací v případech výskytu sociálně patologických jevů ve škole nebo školském zařízení,

- uplatňuje ve své činnosti především metody, které mají ověřenou účelnost a lze u nich měřit efektivitu,
- spolupracuje především s okresním metodikem preventivních aktivit, popř. krajským školským koordinátorem prevence, účastní se pravidelných porad organizovaných těmito pracovníky a zajišťuje přenos zásadních informací z jejich obsahu,
- spolupracuje na základě pověření ředitele školy nebo školského zařízení se školskými a dalšími krizovými, poradenskými a preventivními zařízeními, se zařízeními realizujícími vzdělávání v prevenci a s institucemi zajišťujícími sociálně právní ochranu dětí a mládeže, zajišťuje informovanost žáků školy, jejich zákonných zástupců a pracovníků školy nebo školského zařízení o činnosti těchto institucí a organizací,
- zpracovává podklady pro informaci o Minimálním preventivním programu školy nebo školského zařízení pro okresního metodika prevence, popř. krajského školského koordinátora prevence (www.msmt.cz).

2.1.8. Minimální preventivní program

Základní nástroj prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy představuje Minimální preventivní program, který je komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit v základních školách, středních školách a speciálních školách, ve školských zařízeních pro výchovu mimo vyučování a školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Jeho realizace je pro každou školu a každé uvedené školské zařízení závazná a podléhá kontrole České školní inspekce.

Mezi hlavní aktivity škol a uvedených školských zařízení v rámci Minimálního preventivního programu patří, dle Čl. II, „Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže“, Čj.: 14514/2000-51:

- odpovědnost za systematické vzdělávání školních metodiků prevence a dalších pedagogických pracovníků v metodikách preventivní výchovy, v netradičních technikách pedagogické preventivní práce s dětmi a mládeží (interaktivní techniky,

nácviky praktických psychologických a sociálně psychologických dovedností, techniky rozvíjení osobnosti, metody vytváření pozitivních vztahů mezi žáky apod.) a v řešení problémových situací souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů,

- systémové zavádění etické a právní výchovy, výchovy ke zdravému životnímu stylu aj. oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů, ve kterých ji lze uplatnit,
- uplatňování různých forem a metod působení na jednotlivce a skupiny dětí a mládeže zaměřeného na podporu rozvoje jejich osobnosti a sociálního chování,
- vytváření podmínek pro smysluplné využití volného času dětí a mládeže,
- spolupráce s rodiči a osvětová činnost pro rodiče v oblasti zdravého životního stylu a v oblasti prevence problémů ve vývoji a výchově dětí a mládeže,
- průběžné sledování konkrétních podmínek a situace ve škole nebo školském zařízení z hlediska rizik výskytu sociálně patologických jevů a uplatňování různých forem a metod umožňujících včasné zachycení ohrožených dětí a mladistvých,
- diferencované uplatňování preventivních aktivit a programů speciálně zaměřených na jednotlivé rizikové skupiny dětí a mládeže,
- poskytování poradenských služeb školního metodika prevence a výchovného poradce žákům a jejich rodičům a zajišťování poradenských služeb specializovaných poradenských a preventivních zařízení pro žáky, rodiče a učitele.

Minimální preventivní program je pravidelně jednou ročně vyhodnocován. Sledována je celková účinnost minimálního preventivního programu (do jaké míry bylo dosaženo stanovených cílů) i jeho průběh (jak program postupoval). Měřena je také efektivita jednotlivých aktivit, které byly v rámci minimálního preventivního programu realizovány (www.msmt.cz).

3. Sociálně patologické jevy a školní prostředí

3.1. Školní prostředí jako rizikový činitel

Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo v rodině. Musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu – nucenému vstávání v určitou dobu, vyučovacím hodinám děleným přestávkami a odpolední či večerní příprava na školu. Škola se k němu staví jako k jednomu z mnoha dětí a především si žádá, aby se přizpůsobilo, „ukáznilo“, aby bylo „jako ostatní děti“.

Učitel je zprvu pro dítě nejvýznamnější osobou ve škole, postupně však nabývají na významu vztahy ke spolužákům a solidarita s nimi. Učitel se stává autoritou, která konkuruje autoritě rodičů a později také vrstevníků. Ze strany učitele je dítě hodnoceno – skoro vždy skoro vždy známkami – za podané výkony v jednotlivých předmětech a za chování. Z toho odvozuje v prvních letech školní docházky pocit vlastní hodnoty. Později se také opírá o to, jak je přijímáno spolužáky. Je pravděpodobné, že k tomuto posunu dochází dříve, než se běžně soudí. Už na konci docházky první třídy začínají děti dávat přednost sezení dále od tabule a od učitele. Význam spolužáků jako zrcadla a zdroje pocitu vlastní hodnoty stále stoupá s blížícím se dopíváním (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 77).

Děti si velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní „subkulturu“ vyznačující se zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály, na níž jsou učitelé v lepším případě více a v horším případě méně napojeni. Ve třídě vznikají i podskupiny se zvláštních „sub-subkultur“, jež jsou k bližšímu kontaktu motivovány společnými zájmy, společnými činnostmi. Pravidelné a přirozené je dělení třídy na „subkultury“ dívek a hochů.

V některých případech mohou být tyto podskupiny zárodkem asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy. Jejich vzniku napomáhá neangažovanost učitele, resp. jeho zřetelné preferování či zatracování některých dětí. Prostředků k tomu má učitel mnoho a jen některé jsou markantní i pro toho, kde se přímo vyučování neúčastní: známky, poznámky, hodnocení dítěte při kontaktu s rodiči, apod. Segregace málo nadaných, a tím pádem rizikovějších dětí může mít i mnohem nenápadnější podobu poznámek utroušených během vyučování, přehlížení iniciativ dítěte, „alergických reakcí“ na prohršky proti kázni či na neznalost učiva.

Zároveň však i učitelův nezájem či agresivita mohou být živnou půdou pro šikanování ve třídě. Není zcela výjimečné, že učitel svým chováním agresorům „označí“ jedince, který je v nějakém ohledu nedostačivý a jehož se pak i děti cítí oprávněny beztrestně napadat. Vyšší riziko sociálního selhání mají děti, resp. podskupiny dětí ve škole prospívající, s vyšším potenciálem agresivity, s vlastní subkulturou „odpojenou“ od vlivu učitele a školy, resp. napojenou na potenciálně asociální vlivy (na herny, na zdroje alkoholu a drog, na kriminální gangy apod.).

Vývoji směrem ke kriminalitě může bránit, resp. mu může napomáhat i reakce školy na zjištěné asociální chování jednoho či více dětí. Už způsob vyšetřování a zejména sankce jsou pro všechny děti významnou zprávou o tom, jak škola dbá důstojnosti jednotlivce, která „pravidla hry“ opravdu platí a která jsou jen deklarována, do jaké míry jsou opravdu dodržována, zda se všem „měří stejným metrem“ atp. (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 79).

3.2. Příčiny vzniku sociálně patologických jevů ve škole

Skupina, v níž se odehrává a rozvíjí nejdůležitější činnost dětí, tj. učení, jsou žáci školní třídy. Školní třída je skupina, v níž se scházejí děti stejného věku a na něž působí výchovně především učitel. Je známo, že žáci ve třídě nedosáhnou stejného postavení a že někteří žáci se těší větší oblibě než ti druzí. Z této sociální distance se rodí sympatie, ochota ke spolupráci, ale též antipatie, zlomyslnosti a konflikty. Žák, který je ze skupiny z jakékoliv příčiny vylučován, je takřka vždy citově zasažen a hledá z této situace nějaké východisko. Buď hledá ochranu u učitele, spolužáka, který je třídou uznáván jako autorita, nebo najde útočiště u svých rodičů, což často vede k novým konfliktům, ke konfliktům školy a třídy s rodiči.

Zkušený učitel by měl dbát na to, aby žák dosáhl ocenění a uznání ve skupině v nějaké žádoucí činnosti. Pokud se to nepodaří, snaží se získat uznání nevhodnými způsoby chování, např. bojuje s učitelem o moc, dělá třídního baviče, dává najevo své pohrdání dobrými známkami, snaží se zlepšit svou sociální pozici fyzickou agresí apod.

Žák chce být vnímán svým okolím určitým způsobem, zvláště ve skupině svých vrstevníků. I to podstatně ovlivňuje jeho chování, způsob oblékání, účes, výběr jazykových prostředků. Vliv skupiny vrstevníků je v tomto směru velmi markantní, a to zejména v pubertě. Žáci bývají ovlivněni nejrůznějšími idoly (televizními hrdiny, zpěváky,

sportovci), kterým se chtějí podobat. Četné výzkumy např. potvrdily, že zvyšující se hrubost a agresivita části mládeže je ovlivněna právě identifikací s televizními hrdiny a nápodobou jejich chování (Horák, Josífková, Novotná, Štěpanovič, 2005, str. 69.)

Na tvorbě sociálně patologického prostředí ve škole se podílejí v neposlední řadě škodlivé vlivy, jako např. přestupky proti školnímu řádu, delikventní chování žáků, aj. Stává se, že nositelé škodlivých vlivů jsou žáci, kteří jsou současně spontánně uznávanými vůdci ve škole nebo třídě a zpravidla odmítají spolupráci s učitelem (Matoušek, 1999, s. 11). Dochází zde ke konfliktu dvou autorit. Závažnější formou vlivu těchto neformálních třídních vůdců bývá skutečnost, že vůdcové prosazují svůj vliv skrytě a odhaleni bývají po delší době, kdy se jim již podařilo „svést“ své spolužáky ke kouření, konzumaci alkoholu, požívání lehkých drog a jiným negativním činnostem. Učitelé často nevědí, že ve třídě se takového jevy mezi žáky vyskytují a že je jejich výchovné působení „vůdci“ záměrně sabotováno, aniž by mohli působit na odstranění těchto příčin.

3.3. Preventivní hledisko

Z hlediska prevence sociálně patologických jevů je důležité, aby se škola stala pro dítě místem, ke kterému ho vážou kladné emoce a kterému dítě důvěřuje. Škola by se proto měla snažit poskytnout každému dítěti možnost prožít úspěch, a to v těch činnostech, které by je bavily a jejichž prostřednictvím by získala na dítě patřičný vliv, příležitost k pozitivním aktivitám, které mu z nejrůznějších důvodů, např. sociálních, nemůže rodina poskytnout a po kterých dítě touží.

Škola by měla ve zvýšené míře podporovat zájmovou činnost a volnočasové aktivity dětí a mládeže. V optimálním případě by každé dítě mělo být přivedeno k některé organizované činnosti, která odpovídá jeho povaze a schopnostem. Tyto činnosti je třeba chápat jako účinný prostředek intenzifikace výchovy, který je zdrojem podnětů pro komplexní rozvoj osobnosti dítěte, i jako prostředek primární prevence, event. převýchovy.

Kritéria preventivních aktivit ve školách definoval Nešpor a Marhounová (1995). Podle nich kvalitní prevence ve škole:

- opírá se o spolupráci s rodiči
- probíhá jako kontinuální proces
- zohledňuje zásadu přiměřenosti (věku, vzdělání, zkušenostem, skupinám atd.)

- je koncipováno jako získání co nejširších poznatků o sociálně patologických jevech
- je zaměřena na získání postojů a dovedností, které jedincům umožní řešit náročné životní situace a zvýší se tím odolnost vůči sociálně patologickým jevům
- opírá se o akceptovatelné, přitažlivé modely, názorné pojetí a neformální přístup
- je spojena s výchovou k občanské odpovědnosti a zdravému životnímu stylu
- je schopna zlepšit schopnost komunikovat o problémech a vyrovnávat se s nimi, rozvíjet zdravé sebevědomí jedince.

Předpokladem úspěšné prevence je získání důvěry dítěte.

3.4. Klasifikace nejčastějších sociálně patologických jevů ve školním prostředí

V této kapitole uvádím přehled konkrétních sociálně patologických jevů, vyskytujících se u mládeže. Větší prostor zde věnuji jevům souvisejícím právě se školním prostředím.

3.4.1. Záškoláctví

Mezi nejnápadnější a pedagogicky velmi obtížné jevy nesporně patří útěky z domova a záškoláctví. Jestliže za útěk považujeme nevhodné a nedovolené vzdálení z výchovného prostředí (z rodiny, dětského domova) na kratší nebo delší dobu, pak záškoláctví je formou útěků dítěte ze školy, přičemž dítě rodičům předstírá, že do školy chodí. Útěky bývají nejčastěji motivovány snahou distancovat se od výchovného prostředí a vyhnout se tak případným nepříjemným požadavkům. Záškoláctví je nejčastěji vyprovokováno školním prostředím. Ovšem někdy je motivace záškoláctví nejasná nebo značně komplikovaná.

Záškoláctví definujeme jako záměrné zameškávání školního vyučování. Žák se z vlastní vůle, bez vědomí rodičů vyhýbá pobytu ve škole. Často má souvislost s neúspěšností žáka ve škole, objevuje se zejména u starších dětí a tento jev má tendenci se prohlubovat. Záškoláctví má dvě formy. Je buď impulzivní (dítě předem neplánuje, že

nepůjde do školy), nebo je účelové a plánované (žák předem plánuje odchod ze školy pod různými záminkami). Záškoláctví je projevem asociálního chování a jedná se o poruchu únikového typu, která je vyvolána třemi základními příčinami: negativním vztahem ke škole (motivem odporu ke škole mohou být též vysoké požadavky školních povinností kladené na dítě, menší rozumové nadání žáka, ale naopak i mimořádné vědomosti a schopnosti, takže se dítě ve škole nudí, nebo silná a neopodstatněná neurotizace dítěte, jejímž důvodem je strach z nějakého vyučovacího předmětu a z jeho zkoušení, nespravedlivého hodnocení nebo z osobnosti učitele, či tresty za nesplnění očekávaného výkonu učitelem i rodiči, často též strach ze spolužáků v případě výskytu šikanování žáka, ústící až do psychické poruchy – školní fobie).

Vlivem rodinného prostředí (příčinou jsou dysfunkční vztahy uvnitř rodiny, nezáměr rodičů o dítě a jeho prospěch, ale i přehnaná péče a příliš vysoké nároky, nejednotnost rodičovské výchovy, přemrštěná přísnost, shovívavost ale i lhostejnost) a trávením volného času (mezi příčiny záškoláctví často patří nevhodný a nekonstruktivní způsob trávení volného času způsobený negativním vlivem vrstevníků v partě, závislostním chováním projevujícím se zneužíváním drog a sháněním peněz na ně, ale i chudoba dítěte nebo rodiny, způsobující obstarávání peněz nelegálním způsobem, např. prostitucí nebo častěji drobnými krádežemi apod., kdy je dítě k této formě chování de facto přinuceno vnějšími okolnostmi a vlivem dospělých).

Prevence záškoláctví

V rámci primární prevence jako zamezení sociálně patologického jevu záškoláctví postupují ředitelé škol podle metodického pokynu MŠMT č.j.:10 194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví. Na prevenci záškoláctví se podílí třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik. Prevence dále probíhá ve spolupráci s ostatními učiteli a zákonnými zástupci žáka. Součástí prevence je: pravidelné zpracovávání dokumentace o absenci žáků, součinnost se zákonnými zástupci, analýza příčin záškoláctví žáků včetně přijetí příslušných opatření, výchovné pohovory s žáky, spolupráce se školním psychologem a institucemi pedagogicko psychologického poradenství, konání výchovných komisí ve škole a spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí apod. Účinnou prevencí je zejména podílení se na vytváření programů pro aktivní a zdravý způsob života dětí (iniciování účasti žáků na mimoškolních

aktivitách ve střediscích volného času, DDM, sportovních klubů atd.), včetně pěstování otevřené, angažované a komunikativní atmosféry ve škole a v rodině, informační servis pro učitele, žáky i rodiče v rámci programů primární prevence vykonávané různými občanskými sdruženími nebo PPP (Pedagogicko-psychologická poradna), využívat v prevenci záškoláctví pediatri, terapeutů SVP nebo SPC (Speciálně-pedagogická centra).

Sekundární prevenci, kdy se problém již vyskytl, zajišťují zejména terapeutičtí pracovníci SVP, sociální pracovníci ODP, popřípadě PČR, psychiatrické ambulance, v krajních případech diagnostické ústavy nebo výchovné ústavy pro děti a mládež a jiná občanská sdružení zabývající se pomocí dětem v krizi.

Terciární prevence se zajišťuje programy na podporu dalšího výskytu školního absentérství, zvláště v SVP (terapie), DDÚ, DÚM (programy v dětských diagnostických ústavech nebo diagnostických ústavech pro mládež, popř. výchovných ústavech), podporu tvůrčím způsobem tráveného času (občanská sdružení a jejich akreditované preventivní programy), normalizace školního a rodinného prostředí (psychologická a sociální pomoc, lékař).

3.4.2. Šikanování

Šikanu můžeme stručně definovat jako zlomyslné obtěžování, pronásledování, týrání a napadání, které může mít bezpočet forem a podob (Vykopalová, 2001, s. 103.) Jedná se o chování, jehož cílem je ublížit, ohrožit, nebo zastrašit jiného člověka, popř. skupinu lidí. Mezi základní typy šikany patří slovní agrese (urážky, pomluvy, zesměšňování).

Pojem šikana se ovšem v současné době užívá v poněkud posunutém slova smyslu. Běžně se spojuje s nešvarem, který je typický právě pro školní prostředí, učňovské internáty a bohužel také pro základní školu (Bendl, 2003, s. 26).

V souvislosti s šikanou se objevuje řada problémů. Někdy je těžké určit hranici mezi nevinným škádlením a šikanou. K typické situaci, ve které je pedagog prakticky bezmocný, dochází, když učitel přistihne peroucí se žáky, resp. je svědkem, kdy jeden žák ubližuje druhému, přičemž agresor, který spatří dospělého s klidným výrazem a úsměvem na rtech pronese: „Paní učitelko, to my jen tak blbneme. To je legrace.“ Oběť a vděčné žákovské publikum poslušně přitakají.

Neexistuje nějaká přesná, jednoznačná ostrá hranice mezi tím, jaké chování je už šikanou a jaká ještě ne. Šikana je ve své podstatě obtěžováním druhého člověka. To nám však rozhodování o tom, co šikana je a co není, nijak neusnadní. Problém spočívá v tom, že existuje mnoho způsobů, jak může někdo někoho obtěžovat. Další potíž se váže k opakování obtěžujícího chování. Někteří autoři považují „opakovanost“ za podstatný rys šikanování. Problém spojený s určením toho, co šikana je a co není, resp. co se ve škole skutečně považuje za šikanování, spočívá v tom, že učitelé berou často vážně pouze viditelné následky šikany jako zranění či hmotné škody, nikoliv urážky, posměšky, vulgární nadávky apod. To je způsobeno mj. tím, že jak žáci, tak učitelé si na jistou dávku sprostoty natolik zvykli, že ji považují za něco samozřejmého, běžného, zkrátka za něco, co ke škole patří, a čím tudíž není třeba se zabývat (Bendl, 2003, s. 24 - 25).

Všechny formy antisociálního chování ovlivňují život žáků, protože narušují jejich osobní prostor, zabírají čas učitelů, kteří jsou nuceni incidenty vyšetřovat a v neposlední řadě narušují vyučování. Šikanovaní žáci trpí pocity křivdy a méněcennosti. Ve škole se necítí dobře, neradi se při hodinách projevují.

Šikana je hrozivý fenomén, který začíná provázet děti od předškolního věku. Totálně paralyzuje výchovnou funkci skupiny a proměňuje její působení v destruktivní. Šikanování je nebezpečné nejen pro oběť, ale i pro toho, kdo ho provádí. Nebezpečnost působení šikany spočívá zejména v její závažnosti a dlouhodobosti. Nezřídka jedinec nese následky na duševním a tělesném zdraví po celý svůj život. Nejsou zcela ojedinělé případy, kdy oběť není již schopná snášet další nátlak a ponižování a sahá k sebevraždě.

Šikana se vyskytuje v nejrůznějších typech kolektivů – ve škole, na vojně, ve výchovných ústavech, ve věznicích. Společným rysem těchto zařízení je, že tvoří jakési uzavřené celky, z nichž, alespoň po určitou dobu, není úniku (bez sankce). Většinu z nich charakterizuje nedobrovolný pobyt (povinná školní docházka). Výše zmíněné rysy lze v určitém smyslu považovat za „příčiny“, resp. „napomahače“ jevu zvaného šikana.

K šikaně dochází jak cestou do školy, před školou, ve škole, tak cestou ze školy. V budově školy dochází k šikanování před začátkem první vyučovací hodiny, o přestávkách a často i při vyučování. Místy, kde dochází k šikaně v budově školy patří nejčastěji šatny, WC, skrytá zákoutí chodeb, kam nedohlédne oko učitele vykonávajícího dozor, jídelna, školní pozemek (Bendl, 2003, s. 51).

Účinnost programů zaměřených proti šikanování uvnitř školy je tím vyšší, čím kvalitnější je dohled učitelů a ostatních pracovníků školy. Mnoho závažných projevů

šikanování je zraku dospělých skryto, neboť si agresori pro své trýznění obětí vybírají místa, která jsou pokud možno co nejvíce mimo dosah učitelů. Z výpovědí žáků vyplývá, že místy, kde není úplně bezpečno jsou školní hřiště, školní jídelna, chodby a prostor před školou.

V současné době patří šikana k nejvýznamnějším negativním společenským jevům, stejně jako alkoholismus nebo drogová závislost často přechází kriminogennímu jednání (Vykopalová, 2001, s. 103).

Prevence šikany

Opatření k prevenci a řešení šikanování existuje celá řada. Jejich škála je velice široká a pestrá. Jednotlivá opatření se mezi sebou liší jak šířkou záběru, tak principy, na kterých jsou založeny. Obecně ovšem platí, že je lépe šikaně předcházet, než ji následně odstraňovat. Jelikož však šikanu najdeme na každé škole, nevystačíme si pouze s prevencí. Zároveň však platí, co zdůrazňuje Pavel Říčan (1995, s. 71), když píše, že „prevence šikany je na místě jak tam, kde k ní dosud nedochází, resp. kde nebyla upozorována, tak i tam, kde k ní prokazatelně došlo, kde byla uplatněna opatření k bezprostřední nápravě a kde jde nyní o odstranění hlubších příčin o to, aby se problémy neopakovaly.“

Pokud se týká opatření vůči tomuto sociálně patologickému jevu, Říčan (1995, s. 71) je toho názoru, že nebezpečí šikany lze snížit zejména „uplatňováním některých zásad, které všeobecně prospívají dětskému duševnímu a mravnímu vývoji a pomáhají vytvářet dobré vztahy v rodině i ve škole.

Pro ilustraci situace z minulých let lze uvést výsledky výzkumu MŠMT ČR z r. 2001, který byl zaměřen na sociální klima v prostředí základních škol. Na 66 školách byly získány informace od 4088 respondentů. K výsledkům studie patří i zjištění, že na 2. stupni ZŠ se s projevy šikany setkala 41% dotazovaných žáků. I tato skutečnost podpořila vydání souboru opatření ze strany rezortu školství (www.msmt.cz).

3.4.3. Drogy a drogová závislost

Drogami označujeme psychoaktivní látky, pomocí kterých jedinec po aplikaci (požití, injekční aplikaci, inhalaci) mění svůj psychický stav, zpravidla subjektivně žádoucím způsobem. Vágnerová (1999) vidí motivaci k užívání psychoaktivních látek v:

1. Potřebě vyřešit své problémy, uniknout stresovým situacím a frustraci, uvolnění zábran.
2. Potřebě dosáhnout uspokojení nebo slasti, která není jinak dosažitelná nebo běžně dostupná.
3. Potřebě uniknout stereotypu, nudě, získání inspirace.
4. Potřebě sociální konformity, uchování sociálních vztahů, potřebě být akceptován skupinou nebo subkulturou, v níž užívání drogy patří k standartu chování (Vágnerová, 1999, s. 288).

Proč berou drogy děti a mladí lidé? Nejprve ze zvědavosti. Zkusit to je tak vzrušující a odvážné, o to spíše, když slyší neustálé odstrašující řeči dospělých o nebezpečí, které drogy přinášejí. Často jako východisko z problémů – neúspěchu, nedostatečné sebeúcty a sebedůvěry, zneužívání či zanedbávání doma i ve škole. Později se návykové látky stávají nutností, potřebou, od které nelze utéct, zbavit se jí, oprostit. Nastává závislost, která vede ke zkáze a vážnému ohrožení života.

Problémem je dostupnost a společenská tolerovanost tzv. měkkých drog (alkohol, tabák), které jsou dětem běžně dostupné a nezřídka se stává, že první podnět k experimentování s tímto typem psychoaktivních látek dávají sami rodiče nebo příbuzní dítěte na oslavách, v rámci rodiny. Neuvědomují si, že tyto „nevinné“ experimenty nezřídka stojí na počátku pyramidy, která může vést k drogové závislosti. Hovoříme o tzv. gateway teorii, která předpokládá jistou posloupnost v užívání návykových látek od drog měkkých (zdraví méně a dlouhodoběji ohrožujících, což u dětí vzhledem k vyvíjejícímu se organismu neplatí) po drogy tvrdé, ohrožující zdraví výrazně a bezprostředně.

Jak rozpoznat braní drog?

Není to snadné. Učitelům i rodičům musejí pomoci i nepatrné indicie, kterých si mohou všimnout v chování, jednání a vystupování dětí. Mnohé z nich jsou těžko rozeznatelné od některých znaků dospívání, proto nesmíme dělat ukvapené závěry. Jaké mohou být tedy příznaky, že dítě bere drogy: zapomnětlivost, nesoustředěnost, ospalost, letargie, náhlé změny nálad, neobvyklá agresivita, vyrážka, nechutenství, úbytek na váze, ztráta zájmu o školu, koníčky, sport, kamarády, rodinu, opakující se lhaní, tajnosti, nezvykle tajuplné chování, ztráty peněz nebo jiných předmětů doma i ve škole, špatně srozumitelná, zcestná řeč, stopy vpichů injekční jehlou na končetinách, hýždích, krku aj. (Vodičková, 1998, s. 14).

Nejrozšířenější a neužívanější drogy mezi dětmi a mládeží

Alkohol – v našich zemích neužívanější psychoaktivní látka vůbec. Označit ji můžeme jako drogu společenskou (Vágnerová, 1999, s. 290), jelikož ji lidé konzumují ve skupině, děti pak převážně v partě vrstevníků. Pití alkoholických nápojů má velkou tradici a společnost je k jeho užívání poměrně tolerantní. Uvolňuje psychické napětí, zlepšuje náladu, dodává sebejistotu, v malých dávkách působí stimulačně, odstraňuje zábrany. Dětský organismus, který je ve vývoji, může alkohol i v malých dávkách výrazně poškodit.

Tabák – další z velmi rozšířených a společensky tolerovaných drog, společně s alkoholem nejdostupnějších, označovaných jako drogy „měkké“ nebo „lehké“. Jde o návykovou látku, jejíž účinky nejsou tak náhlé a působení na zdraví člověka je dlouhodobějšího charakteru. U školní mládeže je ještě rozšířenější než alkohol, bývá symbolem „dospělosti“ a u mnohých jedinců již v tomto věku nastává závislost (v odborné literatuře označována jako tabakismus) přetrvávající do věku dospělého. Typickým silným kuřákem je chlapec nejvyšší třídy základní školy s podprůměrným prospěchem (Mühlpachr, 2001, s. 23.).

Marihuana – nejrozšířenější droga z kategorie konopných produktů, lidově zvaná „marjánka“. Vyrábí se z cannabis, česky konopí, z listů a samičího květenství. Kouří se stejně jako tabák v podobě cigarety nebo dýmky, ale aplikuje se také inhalačně nebo se i žvýká. Nejtypičtějším příznakem požití je veselost, člověk ztrácí zábrany a dochází k afektivnímu, často zkratovitému jednání. Podobně jako tabák škodí plicím (zvyšuje

riziko rakoviny a snižuje imunologickou obranu průdušek), působí negativně na mozek (zhoršování paměti), potenci a psychiku. Z konopí je vyráběn a podobné průvodní okolnosti má rovněž hašiš.

Do kategorie nebezpečných návykových látek bychom mohli zařadit rovněž kofein, který je organismu dodáván především pitím kávy, ale také čaje, coly apod. Nadměrné požívání těchto produktů vede k závislosti zvané kofeinismus, která výrazným způsobem může ohrozit zdraví dětí i dospělých.

Mezi další drogy, mezi mládeží méně užívané, ale o to pro tuto věkovou skupinu nebezpečnější, řadíme opiáty, získávané z nezralých makovic opiového máku (heroin v nejrůznějších podobách nebo tzv. „braun“), drogy stimulační (kokain, amfetamin, pervitin) a halucinogeny (LSD, houba lysohlávka). Zneužívány bývají mnohé léky (Rohypnol, Diolan) a těkavé látky (ředidla).

Prevence a náprava drogové závislosti

Drogovou prevenci na školách i v rodině je třeba provádět komplexně a systematicky s důrazem na prevenci primární. Zvláštní důraz je třeba v systému preventivních aktivit věnovat formování zdravého životního stylu, rozvíjení schopností žáků s drogou žít (myšleno ve společnosti), ale nepodlehout jí. V preventivních programech využívat vyučovací proces (prevence jako součást vyučovacích předmětů) a volnočasové aktivity žáků. Zvláštní pozornost věnovat předcházení tzv. lehkým drogám, které jsou u dětí a mládeže nejrozšířenější a také nejnebezpečnější. Je nezbytné úzce spolupracovat s rodinami žáků, vybranými zařízeními (zdravotnickými, volnočasovými, policií apod.) a podílet se na preventivních programech.

Náprava drogové závislosti u dítěte je mnohem složitější a „bolestnější“ pro všechny zúčastněné strany. Méně závažné případy lze řešit v rámci školy za nezbytné spolupráce s rodinou, v závažnějších případech je nutné kontaktovat a o spolupráci požádat některé z poradenských, v krajních případech i léčebných zařízení. Náprava musí být cílená a systematická, jelikož se jedná o velmi závažný jev, který může nenapravitelně poškodit zdraví a osobnost postiženého dítěte.

3.4.4. Patologické hráčství

V posledních letech se nebezpečně rozšířil "nový" výchovný problém - závislost na hazardní hře, tzv. gamblerství. Není mnoho těch, kteří se problematikou zabývají, není příliš dostupná ani kvalitní literatura. V povědomí veřejnosti dosud přežívá přesvědčení, že závislost na hazardní hře není nebezpečná, ba dokonce že je to výmysl psychologů a psychiatrů.

Přesto gamblerství existuje a začíná se nebezpečně šířit mezi mládeží. Před léty rozvířila veřejné mínění aféra, kdy ředitel jedné základní školy v Táboře umístil automaty přímo ve škole. I když to byly automaty "pouze zábavní", i u nich může vzniknout nebezpečný návyk na hru, který se potom posune směrem k automatům výherním.

Patologické hráčství - gamblerství

Patologické hráčství se definuje jako porucha, spočívající ve velmi často opakovaném hráčství, které zatlačí do pozadí problematiku sociální, materiální, rodinnou i pracovní. Děti, které gamblerství podlehly, nenavštěvují řádně školu, ztrácejí odpovědnost, množí se u nich drobné krádeže nejdříve z peněženek rodičů, později kradou cokoli, co je prodejné. Takto získané peníze obratem prohrávají v automatech.

Dospělí závislí na herních automatech mohou ztratit zaměstnání, rodinu, zadlužit se, porušovat zákon, jen aby získali peníze nebo unikli dluhům, které je neustále provázejí.

Postižení popisují naprosto nezvládnutelné puzení ke hře. Nejvyšší je v krizových situacích. Zvyšuje se bez ohledu na zchudnutí, zadlužení i totální rozvrat rodiny.

Hazardní hry

Hazardních her je velké množství a různě se dělí. Nejnebezpečnější jsou však automaty, které dnes najdeme v každé restauraci, podchodu, často i v místech, kam má běžný přístup mládež.

U každého automatu sice musí být označení, že hra je povolena pouze osobám starším 18 let, ale dodržování je kontrolováno velice málo, protože restaurace by přišly o zisk a příslušné orgány a organizace nemají na kontrolu čas ani prostředky. Pro děti a mládež tedy není problémem si na automatech zahrát.

Automaty

Dělíme na zábavní - neposkytují výhru, jenom zábavu podobnou počítačovým hrám. Již zde však mohou být kořeny problému zvaného hráčský návyk. Druhou a nejrozšířenější skupinou jsou automaty výherní, které za vložené peníze nabízejí mnohonásobně vyšší výhru, což je jasná hazardní hra.

Další možnosti hazardní hry skýtají kasina, která u nás ještě nejsou tolik rozšířená (většinou jen ve větších městech) a jsou spíše zábavou movitějších. I zde však byly zaznamenány případy lidí, kteří v touze po výhře prohráli rodinný majetek či majetek firmy (peníze na výplaty) za jeden večer.

Klasikou hazardních her v Čechách, na Moravě a ve Slezsku jsou karetní hry. Nebezpečí je v kombinaci s alkoholem, kde může vzniknout závislost na obojím. Problémy s hrou (prohry) pak vedou ke zvýšenému pití. Tento výčet nemůže být nikdy úplný, protože hazardní hra může být jakákoli hra, hraje-li se o peníze.

Ohrožené skupiny

Teoreticky jsou ohroženy všechny skupiny lidí. U dětí a mládeže se však závislost vyvíjí mnohem rychleji než u dospělých. Ačkoli jsou převážně závislí muži, přibývá v poslední době i žen. Nebezpečí také hrozí v povoláních, kde se pohybují vyšší finanční částky a tam, kde jedinec přichází do styku se hrou (barmani, číšníci) Patologická závislost však vzniká i u lidí, kteří nikdy v rizikové skupině nepracovali a k automatu se dostali jen náhodou.

Patologickému hráčství propadají také děti s poruchami pozornosti, které ve škole nevydrží sedět v lavici, ale u hracích automatů jsou schopné trávit dlouhé hodiny. Zvykají si na herny, hazardní hráče vidí jako své vzory a začínají se vzdalovat reálnému světu. Ohroženi jsou i nezaměstnaní, kteří řeší automatem nudu a snaží se vyhrát finanční prostředky, kterých se jim nedostává. Častěji však naopak bývá nezaměstnanost důsledkem gamblerství nikoli jeho příčinou. Ohroženi jsou i lidé ve vypjatých životních situacích, ti, kdo mají problémy s alkoholem, ale také ti, co přeceňují význam peněz a snaží se je takto získat. Nezanedbatelný není ani fakt, že patologické hráčství klade zvýšené nároky na tělesné a psychické pochody. Stres působí na srdce, zvyšuje se krevní tlak, roste nebezpečí vředových chorob. Dlouhodobé stání u automatů působí rovněž negativně na páteř.

Prevence

Do sdělovacích prostředků pronikají zprávy pouze o důsledcích hráčské vášně, ale prevenci a osvětě se přílišná pozornost nevěnuje. U dětí a mládeže je nejdůležitější kvalitní využívání volného času. Je třeba věnovat se mládeži individuálně a při podezření na hráčství úzce spolupracovat s rodiči. Pomoc můžeme hledat např. ve střediscích výchovné péče, pedagogicko-psychologických poradnách a krizových centrech.

Dalším problémem je umístění automatů na nevhodných místech (knihovny, posilovny, videopůjčovny, podchody apod.). v některých městech již tuto problematiku řeší městskými vyhláškami, které automaty v těchto místech zakazují (www.rodina.cz).

3.4.5. Sekty

Slovo sekta pochází z latinského slova „sequerre“, což znamená následovat. V sektě tedy stoupenci následují svého učitele. Jako sekta je nejčastěji označována malá skupina, která se oddělila od většího náboženského seskupení a která se odchýlila i v celé řadě aktivit, např. v obřadech, ve víře apod. (Vykopalová, 2001, s. 95-96).

Naše společnost je poznamenána velkými společenskými změnami, které s sebou přinesly celou řadu přeměn, jež zasáhly každého jedince a ovlivnily jeho chování a prožívání. Tato situace, která je poznamenána zejména společenskou a psychickou destabilizací, se stává vhodným prostředím pro působení a aktivitu nejrůznějších sekt a náboženských hnutí. Při rychlosti a množství změn lidé nejsou schopni tak rychlé adaptace, zvláště v případě mladé generace, pokud je systém těchto změn zasáhl v období, kdy neměly žádoucí vzory a normy chování a čas na to, aby byly vnitřně přejaty. V této souvislosti se hovoří o krizi rodiny, která má za následek rozpad a ochlazení vzájemných citových vztahů, dochází k utváření jiného systému hodnot. Člověk hledá možnost vyrovnání se s problémy sebehodnocení a orientace v hodnotové sféře, hledá nějakou sounáležitost přinášející pocit bezpečí včetně hledání možnosti identifikace s idealistickým konceptem dobra a představiteli tohoto dobra. To je jedním z možných vysvětlení dobrovolného příklonu jedince k sektě (Vykopalová, 2001, s. 96). Sekta těmto jedincům nabízí příslib bezpečí, vytvoření pocitu sounáležitosti v intencích skupinového pocitu „my“

a vyvolává pocit výjimečnosti, vyvolenosti. Tím dokáže vnitřně uspokojit jedince a dokáže v něm aktivovat pocity významnosti, oddanosti, vděku a poslušnosti sektě.

Nejvíce ohroženou a nejčastěji oslovanou skupinou jsou mladí lidé ve věku 18-25 let. Členství v sektách hledají především lidé, kteří v sobě nosí nějaký problém, trauma, jehož řešení nenacházejí v běžných společenských strukturách. Zájem mladistvých o sekty je často spojen s problematikou hledání vlastní identity, která pubertu a adolescenci ve zvýšené míře doprovází. Jeden z důvodů, proč mladí lidé propadají sektám, je ten, že nabízejí zapojení do skupiny, nadřazené autority, vzájemnou péči členů sekty, pocit významu a naplnění nabízejí jim rodinu, kterou děti postrádaly, přítomnost rodičů, buď fyzickou nebo emocionální. Dospívající se stávají snadným terčem útoku sekt především z důvodu jejich nedostatečné informovanosti a z dětství přetrvávající naivity, psychické labilitě dospívajících, disharmonickým rodinné prostředí a nevyrovnané vztahy ve škole (ať již vůči spolužákům či učitelům) (www.icm.uh.cz).

Sekta a členství v ní jsou určitým druhem závislosti. Člen postupně podléhá určitému systému myšlení sekty a jejímu rituálnímu chování, až se na něm stává závislým. Cesta návykového chování je pomalá a odpovídá určitým krokům, kdy jsou postupně obranné reflexy utlumovány parazitním myšlením. V další etapě dochází k přetrhání a ke ztrátě dosavadních referenčních systémů a jejich náhradou k přijetí nového modelu chování. Dochází k ideologické, ale i k sociální závislosti. Poslední fází úplné asimilace je růst nátlaku podřízenosti bez možnosti úniku. V této situaci je již jedinec zcela odloučen od společnosti a zcela psychicky, sociálně i ekonomicky sektě podřízen.

Prevence

Nebezpečí sekt, zejména pak u mladých lidí nelze podceňovat, ale ani přeceňovat. Skutečností však zůstává, že současná společenská situace a mnohonásobné změny v ní probíhající, silně ovlivňují výchovu, život v rodině a člověk zákonitě hledá to, co nemá, co potřebuje a kde by se mohl uspokojivě realizovat. Pokud podcení nebezpečí sekt a nerozpozná jejich nebezpečí na první pohled, cesta zpět bývá nesnadná nebo někdy také nemožná. Proto ovlivňovat příliv osob do sekt není jednoduché. Jako nejosvědčenější prostředek se jeví prevence v podobě silných sociálních, rodinných a společenských a kulturních vazeb.

3.4.6. Delikvence a kriminalita

Delikvence

Delikvence je jedním z nejužívanějších označení pro mravní narušení. Delikventní chování je označováno jako antisociální chování, které může, ale nemusí být spojeno s právními důsledky. Míní se jím mírnější forma porušení mravních nebo právních norem označovaných také někdy jako přestupky.

Kriminalita (zločinnost)

Kriminalita je chápána jako výskyt trestního chování (chování kriminální) vyjádřeného souhrnem trestných činů spáchaných ve společnosti.

Pojem kriminalita je vymezen platným trestním právem, které stanoví jaké protispolečenské chování se vzhledem ke své nebezpečnosti považuje za trestné činy, případně za další kategorie deliktů stíhaných soudními orgány (Mühlpachr, 2001, s. 70).

Za příčiny delikventního chování jsou považovány: agrese a rozvoj agresivního chování, sociální učení, genetické vloh, syndrom hyperaktivity a psychopatie. Příčiny delikventního chování jsou zkoumány z různých pohledů. Mezi ně patří hlediska biologická, psychologická a sociální.

Biologická hlediska chápou chování jako produkt dědičnosti a často nepřikládají potřebný význam vlivu prostředí. To však ovlivňuje značně osobnostní potenciál poskytovaný dědičností (Vykopalová, 2001, s. 20). Aby se genetická vloha projevila je zapotřebí určité doby a silnějších vlivů sociálních faktorů během dospívání. Jedinec, který se podle H. Vykopalové (2001) dopustil trestné činnosti již v dětství, bude s největší pravděpodobností v této činnosti pokračovat i v dospělosti.

Sociální dimenze delikventního chování se označuje jako socializovaná delikvence. Ta vychází z analýzy skupinové činnosti při provádění delikventních aktů, kdy delikventní skupina zajišťuje svému členu status a potřebu uznání za toto chování. Příčiny začlenění

jedince do sociální skupiny jsou hledány v nestabilní rodině, rozvodovosti, nezaměstnanosti, drogové závislosti, úniku od reality .

Z tohoto pohledu je rozlišována delikvence socializovaná a individualizovaná, adaptivní motivovaná, cílená nebo maladaptivní frustrací navozené chování stereotypního charakteru, které je neovlivnitelné trestem.

Možné příčiny delikventního chování jsou hledány také v psychologických přístupech. Ty vycházejí ze zkoumání poznávacích procesů, inteligence a osobnostních faktorů.

Delikventní chování je pak chápáno jako dimenze neurotické poruchy mající příčinu v:

- a) nevědomé agresí, realizaci fantazie, delikvenci z pocitu viny, jako potřeba uznání, jako potřeba pomoci
- b) ve vnitrorodinném konfliktu majícím mnoho podob, od skrytého posilování delikventního chování až po vyjadřování neuvědomělého souhlasu s delikventním chováním dětí (Vykopalová, 2001, s. 19).

Dítě však přijímá jen ty formy chování, které odpovídají stupni jeho poznání. Nechápe ještě plně dosah nezákonného aktu. Také rodiče si často neuvědomují svůj podíl na přestupku dítěte.(Vykopalová, 2001, s. 19).

Sociologická, psychologická a biologická hlediska uplatňovaná při vymezování příčin delikventního chování mají své opodstatnění, nelze však preferovat pouze jedno z nich.

Za nejčastější rizikové faktory potencionálního delikventního chování, považuje H. Vykopalová (2001), syndrom hyperaktivity (označuje se jako lehká mozková dysfunkce). Děti trpí odezvami a reakcemi okolí na své chování, které nedovedou řešit. Mají snížené sebevědomí, jsou mezi vrstevníky méně oblíbené, ve svých projevech jsou hodnoceny negativně. Nezdař a neúspěchy se adolescenti snaží kompenzovat náhradní agresivní aktivitou, často zaměřenou proti společenským normám a pravidlům, ve které se snaží vyniknout a získat prestiž.

Příčinou častých poruch delikventně jednajících jedinců je syndrom nedostatečné mozkové odezvy na podnět. Ten u nich vyvolává potřebu vyhledávat vzrušení, rizika a

nebezpečné situace. Špatně snášejí stereotypní a neměnné prostředí, mají potíže s adaptací a učením, se společensky adaptovanými formami chování. Syndrom narušení závislosti na odměně. Vyvíjí se v dospělosti jako závislost na alkoholu a jiných drogách, na přejídání, jako patologické hráčství a nepřizpůsobivé formy chování.

Mezi uváděné příčiny delikventního chování patří i psychopatie, promítající se do osobnostních poruch, které mohou vést až ke kriminálnímu jednání (Vykopalová, 2001, s.128).

Na vzniku delikventního a kriminogenního jednání se podílí velkou měrou rodina, vliv vrstevnických skupin, médií a celé řady průvodních společenských jevů, provázejících vývoj ve smyslu negativním i pozitivním. Za nejčastější kategorii emočně narušených deviantů považuje jejich poruchu oblasti svědomí.

Kriminalita se během minulých desetiletí stala masovým sociálním jevem. Za posledních 20 let se zvýšil počet stíhaných mladistvých v České republice trojnásobně a dětí tři a půl násobně. Ve způsobu páchaní trestné činnosti se však mezi dospělými a mladistvými pachateli projevují určité zvláštnosti výrazně diferenciované psychickým a somatickým vývojem, vlastnostmi a zkušenostmi. (Mühlpachr, 2001, s. 68) je vymezuje jako: zvláštnost hodnotového systému, konání trestné činnosti uskutečňované ve skupině, nepřipravenost trestné činnosti, záměrná tvrdost a použití neúměrných prostředků k dosažení cíle. Podíl alkoholu, emotivní jednání a živelnost páchaní trestných činů, které jsou opakováním zkušenosti z předchozí trestné činnosti spolu s odcizováním předmětů, které momentálně nepotřebují, jsou specifickými charakteristikami potvrzovanými policejní i soudní praxí.

Prevence delikvence a kriminality

Prevence by se měla zaměřovat především na odstraňování jejich sociálních příčin, mezi něž patří:

1. Negativní vlivy rodiny a neplnění rodičovských povinností
2. Nedostačující a nesprávné působení mikroprostředí - ve školní výchově, na pracovišti, v anonymitě životního prostředí
3. Problém volného času - vytváření závadových skupin mládeže, toxikománie, sexuální nevázanost a nezaměstnanost mládeže

4. Negativní působení kulturních a ideologických vlivů - masových sdělovacích prostředků
5. Neúčinnost a malá schopnost státní správy uplatňovat účinná nápravná opatření, zvyšovat úroveň právního vědomí.

3.4.7. Vandalismus, extremismus

Vandalismus

V užším slova smyslu znamená nesmyslné ničení kulturních hodnot. V širším slova smyslu jde o ničení a poškozování hodnotných předmětů patřících soukromým osobám nebo společnosti.

Vandalismus je tedy destruktivní a likvidační chování, které nepřináší pro pachatele žádné materiální obohacení a současně se terč útoku vyznačuje bezbranností a snadnou dostupností. Vandalské činy vyvolávají v okolí silné negativní reakce. Laická veřejnost bývá šokována a klade naléhavou otázku proč? A zpravidla dostáváme konturující protiotázku a proč ne?

Příčiny se obvykle spatřují v nepříznivých vlivech prostředí podle formulky příliš mnoho stresů, konfliktů, problémů a frustrací v rodinách, školách, skupinách vrstevníků a médiích.

1. typ:

Jednání má jasný cíl, je připravováno a je dopředu známa hodnota předmětu, který bude ničen (například msta).

2. typ:

Jednání není předem připravováno, hodnota předmětu nemusí být známa. Pokud známa je, není tomu přičítán význam (například nevhodná forma hry, demonstrace síly, zahnání nudy, ventilace napětí apod.) (Fleischmann, 2001, s. 14).

Extremismus

Je výraz, který je zejména v současné době velmi užívaným v souvislosti s nejrůznějšími projevy násilí, agresivity a nesnášenlivosti. Extremismus není jevem novým ani výjimečným. V České republice se extremismus intenzivněji projevuje začátkem 90.let zpočátku verbálními útoky, později fyzickým násilím, kterého se dopouštějí skupiny mladých příslušníků skinheads. Extremismus je obecně chápán jako souhrn určitých sociálně patologických jevů vytvářených více nebo méně organizovanými skupinami osob, jejichž členové jsou označováni jako extremisté a příznivci těchto skupin. K prosazování svých názorů a ideologií užívají extrémní prostředky zejména násilí, včetně násilného jednání, verbálních útoků a psychického násilí (Vykopalová, 2001, s. 116).

Trestná činnost a přestupky páchané extremistickými podtexty rostou. Příčiny lze spatřovat v souvislostech s výskytem dalších sociálně patologických jevů, majících charakter makrospolečenských patologických jevů (nezaměstnanost, prostituce, dysfunkční vrstevnické skupiny aj.), souvisejících s krizí rodiny (rozvodovost, patologie v rodinné výchově) a osobnostních. Jako základní východisko pro vznik jistého druhu chování fanatického charakteru je hledáno především v sociálně – psychologické dimenzi, která má řadu aspektů. Soudobá multikulturní společnost musí hledat cesty soužití různých kultur. Jednou z cest je výchova k toleranci a k rasové snášenlivosti již ve školním věku. Prvním krokem je ovlivňování postojů dětí, kteří nedokážou jasně definovat obsah některých pojmů, jako extremismus, rasismus apod. Velký vliv na postoje má i osobní zkušenost dítěte s určitým etnikem a jeho hodnocení okolím. Tyto a mnohé další souvislosti prokázal výzkum realizovaný v ČR v roce 1996 Českým centrem pro vyjednávání a řešení konfliktů a Občanským sdružením R-Mosty z důvodu objasnění příčin projevů intolerance a rasismu vůči minoritám, uskutečněný na vybraných základních a středních školách.

Prevence

U běžné školní mládeže lze vysvětlit důvody vzniku rasismu z jakési transformované nenávisti mající prameny v historii, ze strachu, aby se neodlišovala od party zvyky a potřebami a dalšími způsoby života, proto je velmi těžké zde preventivně působit. Výchova v rodině a pohledy rodičů na problémy extremismu jsou značně široké, nepřesné a mnohdy bagatelizující nebo generalizující. Škola ve svých vzdělávacích aspektech sděluje prvky

intolerance a násilí (váčky, otroctví) z historického pohledu. Množství informací o násilí i rasistickým podtextem denně sdělovaných masmédií umocňuje strach a způsobuje neschopnost diferenciací. Chybí důraz na ponaučení a je spíše umocňován pocit strachu, nebezpečí, ohrožení a pocity méněcennosti (Vykopalová, 2001, s. 120).

3.4.8. Mentální anorexie a mentální bulimie

Poruchy příjmu potravy jsou spojeny s poruchami postoje (rozumového a emočního) vztahu k jídlu, a z toho vyplývající odchylkou v chování. Bývají spojeny i s poruchou postoje k vlastnímu tělu, s deformací tělového schématu, jeho proporcí a hmotnosti. Příčiny poruch příjmu potravy mohou být různé, může se zde projevit vliv biologických, psychických i sociálních faktorů. Zpravidla jde o interakci určitých dispozic s exogenními, zátěžovými vlivy.

Mentální anorexie

Základním projevem je patologický strach ze ztloustnutí spojený s odmítáním potravy. Fobie z tloušťky je spojena s fobií z potravy. Omezování příjmu potravy a snižování tělesné hmotnosti chápe nemocný jako svůj hlavní úkol (Vágnerová, 1999, s. 230). V důsledku dlouhodobého hladovění nakonec ke ztrátě chuti k jídlu dochází. Nepřiměřené hladovění může u některých jedinců vyvolat tak silnou potřebu jídla, že se neovládou a přejedí se. Záchvat „žravosti“ pak považují za důkaz vlastního selhání, a proto na něj reagují pocity viny, depresi a úzkostí. Aby se zkonsumované potravy zbavili a nehrozilo jim zvýšení váhy, vyprovokují zvracení nebo použijí projímadla. Tyto epizody se mohou opakovat. V literatuře se uvádí, že takto reaguje přibližně 30-50% mentálně anorektických pacientek (Vágnerová, 1999, s. 231).

O mentální anorexii lze hovořit tehdy, jestliže dojde k úbytku váhy o 15% proti normální hmotnosti. Chování jedince je nutkavě zaměřeno na redukci vlastní hmotnosti, dieta bývá spojována s nadměrným cvičením, provokovaným zvracením, užitím projímadel, anorektik a diuretik. Celkové vnímání vlastního těla je narušené a tyto (většinou) dívky trpí bez ohledu na svou vyhublost pocitem, že jsou tlusté. Tato nemoc postihuje především dospívající dívky, nejčastěji mezi 14. až 18. rokem. U chlapců je vzácnější, v literatuře je

nejčastěji udáván poměr nemocných chlapců a dívek 1:10. Ke vzniku mentální anorexie může přispět jak působení sociálních faktorů, tak genetická dispozice. Vyvolávajícím podnětem bývá zátěž, s níž se dospívající není schopen vypořádat. Může jít o biologické a psychické změny dané dospíváním, ale i o změny sociálně podmíněné (např. přestup na jinou školu). Porucha se může projevit jen jednou epizodou, v některých případech se může vracet a mít chronický průběh (u 20-25% případů). V 5% případů dochází k úmrtí (Vágnerová, 1999, s. 231).

Mentální bulimie

Porucha je typická neodolatelnou touhou po jídle, která má za následek opakované záchvaty přejídání. Ty bývají doprovázeny nutkavou tendencí zbavit se požití potravy násilným, nefyziologickým způsobem, např. vyvoláním zvracení nebo užitím projímadel a dalšími prostředky. Bulimie se vyskytuje převážně u starších adolescentních dívek a mladých žen, u mužů je vzácná. Poměr výskytu je 1:10. Bulimie bývá často vyvolána nějakou psychosociální zátěží, někdy jí přechází epizoda mentální anorexie. Pro rizikové jedince bývají typické problémy s váhou. Průběh rozvoje potíží bývá plynulý, nemocní se postupně dostávají do stadia, kdy choroba začíná silně narušovat jejich život a vede k různým somatickým poruchám. Tito jedinci se již nedovedou normálně najíst. Buď hladoví, nebo se přejedí. Obyčejně jedí tajně a stejně tak se zbavují potravy, protože se za své chování stydí. Zvracení či projímadlo jim pak přinese úlevu, především v tom, že se zbaví snědeného jídla, a tím sníží strach z obezity, alespoň do určité míry. Pro bulimické nemocné bývá typická impulzivita a neschopnost sebeovládání. Okolí nemocného má sklon bagatelizovat potíže s příjmem potravy, protože je taková porucha těžko pochopitelná. Vztah ostatních lidí k postiženému člověku bývá ambivalentní, snaží se mu pomoci, ale zároveň na něho mají zlost, že si sám škodí. Lhaní spojené se zakrýváním potíží bývá hodnoceno jako osobní úpadek. Všechny tyto projevy narušují nejen rodinné vazby, ale i symetrii vztahů mezi dosavadními přáteli. Člověk s touto poruchou se chová „divně“ a nepochopitelně, nedá si říci, a proto bývá opouštěn.

Je třeba si uvědomit, že poruchy příjmu potravy nejsou zlovykem. Je o psychickou poruchu. Nemocní potřebují péči lékaře. Lékařskou péči je potřeba zařídit i proti vůli jedince, protože tyto poruchy mohou v krajním případě ohrožovat život nemocného (Vágnerová, 1999, s. 237).

Prevence

U tohoto jevu je velice složité hledat preventivní opatření. Důležité zde je, omezit možné spouštějící faktory pro vznik poruchy příjmu potravy, např. adaptační stres, psychotrauma jako reakce na měnící se postavu dívky v prepubertě, nápodoba populární osoby (zpěvačky, modelky). Mezi další spouštěcí faktory může patřit také navštěvování umělecké školy (baletky, tanečnice), kde se může dítě setkat s případnou kritikou své postavy, která, pokud jí vezme velmi vážně a rodič nepocítí změny v chování, nebo nevytuší, co se v dítěti děje, může vyústit ve velký problém. Rodiče by proto měli svému dítěti (zejména pak děvčatům) v kritickém věku věnovat zvýšenou pozornost a odpustit si poznámky typu např. („Z tebe je ale kus ženské.“) apod.

3.4.9. Suicidium (sebevražda)

Suicidium je úmyslné ukončení svého života, obvykle jako reakce na tíživou situaci spojenou se ztrátou smyslu života. Je to porucha pudu sebezáchovy, výskyt u duševních nemocí, neschopnost řešit konflikt, neúspěch, neschopnost zvládnout osamělost. Jedná se tedy o selhání lidského faktoru ve více oblastech s následkem nepřirozené smrti. (Vykopalová, 2001, s. 130).

Sebevražedné jednání je kombinací vnitřního, emocionálního založení jednotlivce a působení vnějšího tlaku sociálního a ekonomického, kulturních tradic a s nimi souvisejících postojů (Vykopalová, 2001, s. 130).

Sebevražda je vždy velice vážný jev, o to více to platí u nezletilých. O sebevraždě mluvíme u jedinců starších osmi let, protože teprve po tomto věku je vytvořeno pojetí smrti jako takové. Pokud dojde k úmrtí dítěte mladšího, jedná se zpravidla o důsledek nevhodné hry či nešťastnou náhodu. Sebevraždu rovněž můžeme zařadit mezi poruchy pudu sebezáchovy.

Rozeznáváme několik typů sebevražd:

a) Sebevražda v pravém slova smyslu

- jde o chování, které ve svém důsledku může zapříčinit smrt, je zde úmysl zemřít;
- jde o chování zkratovité a je zpravidla důsledkem existenciální frustrace (například ztráta blízké osoby, vidina permanentního neúspěchu, odmítání apod.).

b) Sebevražda demonstrativní

- jde o chování, které ve svém důsledku může zapříčinit smrt, není zde úmysl zemřít;
- cílem jsou obdobné jako u automutilace, navíc je demonstrativní sebevraždy užíváno jako prostředku psychického vydírání okolí;
- jedinec záměrně volí postup, který nevede k úmrtí, avšak prezentuje touhu zemřít
- jedinec volí postup, který může způsobit smrt, ale předem naplňuje způsob i čas „záchrany“.

c) Bilanční sebevražda

- u nezletilých netypická;
- jde o sebevraždu po určitém bilancování a dlouhé úvaze, kdy perspektivy jedince jsou velmi negativní (například u nevyléčitelně nemocných lidí).

d) Sebeobětování - jedinec obětuje svůj život aby:

- zachránil životy jiné;
- upozornil na určitý problém, vyburcoval veřejnost.

Sebevraždy můžeme rovněž dělit podle toho, zda dojde k úmrtí či nikoli na:

a) sebevraždy dokonané;

b) sebevraždy nedokonané.

Nutno podotknout, že mnoho sebevražd v pravém slova smyslu je naštěstí nedokonaných (jedince se podaří zachránit či použije nevhodný způsob sebevraždy), avšak některé sebevraždy demonstrativní jsou naopak sebevraždami dokonanými (jedinec špatně sebevraždu naplánuje a není možno ho již „zachránit“) (Fleischmann, 2001, s. 15-16).

Relace mezi sebevražedností žen a mužů, dále poměr mezi počtem dokonaných sebevražd a pokusů je funkcí věku a času. Obecně lze říci, že existuje početní převaha sebevražd mužů nad sebevraždami žen (tento poměr bývá nazýván indexem maskulinity), ovšem tato převaha klesá s přibývajícím věkem. To znamená, že se vyrovnává poměr mezi sebevraždami mužů a žen poklesem u mužů a mírným vzrůstem u žen (Vykopalová, 2001, s. 133).

Sebevražedné jednání je determinováno mnoha faktory, např. rodinnou situací, hospodářskými poměry. Objevuje se rozdíl mezi městem a venkovem, dále se projevují regionální vlivy a další. Podle dnes převládajícího názoru je každé sebevražedné jednání patrně výslednicí selhání v několika rovinách. Z toho plyne, že sebevražedný úmysl a jeho realizace jsou ovlivňovány celou řadou faktorů, které nepůsobí jednotlivě, ale v souhrnu.

Prevence

Téměř veškeré preventivní snahy směřují k jedincům, kteří v depresi, těsně před uskutečněním suicidia, které je vyvrcholením, zakončením určitého dlouhodobého procesu, vyhledají pomoc. Tím ale nejsou vyřešeny a postiženy hlubší příčiny sebevražedných sklonů. Tyto základy je třeba patrně hledat v rozporech jedince a společnosti, v konfliktech interpersonálních a v jejich příčinách. Na základě mnoha výsledků psychiatrických a psychoanalytických studií se u mnoha jedinců rozhoduje již v dětství o tom, jaký bude jejich suicidní potenciál (Vykopalová, 2001, s. 137).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Cíle a zaměření praktické části

Předmětem praktické části bakalářské práce je zjistit, jaký je současný stav v oblasti výskytu jednotlivých sociálně patologických jevů u mládeže. K výzkumu jsem si vybrala Základní školu L. Kuby v Rožnově. Pro účely získání informací byla využita dotazníková metoda.

Po dohodě s metodikem školní prevence jsem si pro výzkum vybrala dvě 6. třídy a dvě 9. třídy této školy. Všem žákyním a žákům byl předán k vyplnění dotazník vlastní konstrukce, skládající se ze tří částí. V dotazníku bylo uvedeno, že je anonymní a bylo v něm obsaženo několik otázek, týkajících se prostředí, ve kterém dítě žije, volnočasových aktivit, problematiky sociálně patologických jevů a v poslední řadě dotazník obsahoval otázky, týkající se povědomí žáků o preventivních programech.

Cílem mého výzkumu je vyhodnocení ankety zkoumaných žáků, se zaměřením na informaci o četnosti výskytu jednotlivých sociálně patologických jevů. Dále pak nalezení určitého vztahu mezi tímto chováním, prostředím ve kterém dítě žije a mezi školní prevencí.

Výzkumné předpoklady

Na základě vyplnění dotazníku bych chtěla zjistit, kolik žáků je skutečně ohroženo sociálně patologickými jevy. Vzhledem k prvotnímu obeznámení se školou a po rozhovoru s metodikem školní prevence o fungování prevence na této škole si stanovuji následující výzkumné předpoklady.

- 1) Předpokládám výskyt sociálně patologických jevů ve všech třídách. Analýza dat pomůže stanovit míru ohrožení dětí.
- 2) Sociální prostředí dítěte ovlivňuje jeho způsob trávení volného času.
- 3) Sociální prostředí je v přímé souvislosti s rizikovostí chování dítěte.
- 4) Předpokládám vliv neúplné rodiny na vznik negativních jevů.

- 5) Domnívám se, že s tím, jak věk žáků stoupá, klesá jejich zájem o školu.
- 6) Lze předpokládat, že velká většina respondentů v tomto roce zkusila alkohol. Domnívám se, že otázka alkoholu dotkne hlavně starších chlapců.
- 7) Očekávám, že nebude mnoho respondentů, kteří měli zkušenost s jinými drogami než s alkoholem.
- 8) Respondenti budou označovat za prvotní zdroj informací o návykových látkách své rodiče.
- 9) Odhaduji, že otázka o úvaze nad sebevraždou nebude zodpovězena téměř v žádném případě kladně.
- 10) Předpokládám, že respondentům vyhovoval způsob sdělení informací o alkoholu, drogách, hráčství, aj.

5. Popis zkoumaného vzorku

Na Základní škole L. Kuby v Rožnově, bylo vybráno 83 respondentů ve věku od 11 do 16 let ze dvou 6. tříd a dvou 9. tříd. Tyto třídy jsou smíšené. Žáci souhlasili s vyplněním anonymního dotazníku, složeného ze tří částí.

Tabulka věkového složení respondentů:

Věk	Chlapci	Dívky
11 let	0	6
12 let	16	17
13 let	1	0
14 let	3	3
15 let	13	22
16 let	1	1
celkem	34	49

6. Metody výzkumu

K provedení svého výzkumu, získání cíle a ověření předpokladů jsem po dohodě s metodikem prevence zvolila dotazníkovou metodu. Byl použit nestandardizovaný, tištěný dotazník, vlastní konstrukce.

Dotazník byl složen ze 3 částí:

1. Část dotazníku se skládala z 5-ti otázek, kde respondent zakroužkoval zvolenou odpověď.
2. Část dotazníku se skládala z 9-ti otázek, kde respondent označil buď odpověď ano nebo ne.
3. Část dotazníku se skládala ze 6-ti otázek, na které respondent stručně odpověděl.

Respondenti byli seznámeni s tím, že mají dotazník vyplnit anonymně a dále pak, že vyplněný dotazník bude použit pouze ke studijním účelům. V záhlaví uvedli svůj věk a pohlaví. Následně byli požádáni o vyplnění dotazníku.

Poté byl dotazník sebrán a vyhodnocován.

Vzor dotazníku:

DOTAZNÍK

1. část

Prosím o vyplnění všech odpovědí v dotazníku.

Tento dotazník vyplň anonymně.

Svou odpověď prosím zakroužkuj.

Věk:.....

Pohlaví: chlapec x dívka (zakroužkuj)

1. Žiješ s oběma rodiči?				
ano		ne		
2. Zajímají se rodiče o tvůj prospěch?				
ano		ne		
3. Bydlíš ve městě, malém městě, na vesnici?				
malé město		vesnice		město
4. Jak tě baví škola? Oznámkuj od 1 do 5, jako ve škole.				
1	2	3	4	5
5. Jak trávíš svůj volný čas?				
s kamarády		sportem		slevováním televize
hrou na počítači			jinak (uveď jak)	

DOTAZNÍK

2. část

Prosím o vyplnění všech odpovědí v dotazníku.

Tento dotazník vyplň anonymně.

Svou odpověď prosím zakroužkuj.

Věk:

Pohlaví: chlapec x dívka (zakroužkuj)

Otázky	Odpověď	Odpověď
	ano	ne
1. Byl jsi v tomto školním roce za školou?	ano	ne
2. Byl jsi v tomto školním roce někým šikanován.	ano	ne
3. Šikanoval jsi někoho v tomto školním roce?	ano	ne
4. Zkoušel jsi v tomto školním roce pít alkohol?	ano	ne
5. Měl jsi v tomto školním roce osobní zkušenost s jinou drogou než s alkoholem?	ano	ne
6. Zkoušel jsi v tomto školním roce kouřit?	ano	ne
7. Uvažoval jsi v tomto školním roce o sebevraždě?	ano	ne
8. Dostal jsi v tomto školním roce poznámku za špatné chování?	ano	ne
9. Zkoušel jsi v tomto školním roce hru na automatech?	ano	ne

DOTAZNÍK

3. část

Prosím o vyplnění všech odpovědí v dotazníku.

Tento dotazník vyplňte anonymně.

Prosím o uvedení stručné odpovědi.

Věk:.....

Pohlaví: chlapec x dívka (zakroužkuj)

1. V jakém předmětu jsi se dozvěděl o nebezpečí alkoholu, kouření a jiných drog?
2. Měli jste ve škole nějaký speciální program o drogách, alkoholu, apod.?
3. Co ti nevyhovovalo na způsobu sdělení informací o alkoholu, drog, hráčství, apod.?
4. Napiš, prosím, o jakém tématu by tě měla škola informovat a jakým způsobem?
5. Jaký druh sdělení informací ohledně drog, kouření, atd. rád uvítáš? (přednáška, beseda, jiné – uveď jaké)
6. Kdo by ti měl předávat informace o návykových látkách?

7. Prezentace a interpretace výsledků

1. část dotazníku

Otázka č. 1: **Žiješ s oběma rodiči?**

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 30 ano, 4 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 36 ano, 13 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let			11 let	5	1
12 let	15	1	12 let	16	1
13 let	1		13 let		
14 let	2	1	14 let	2	1
15 let	11	2	15 let	13	9
16 let	1		15 let		1

Zde mě výsledek mile překvapil, očekávala jsem větší zastoupení neúplné rodiny.

Otázka č. 2: **Zajímají se rodiče o tvůj prospěch?**

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 34 ano, 0 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 48 ano, 1 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let	0		11 let	6	
12 let	16		12 let	17	
13 let	1		13 let		
14 let	3		14 let	3	
15 let	13		15 let	21	1
16 let	1		16 let	1	

Tento výsledek se shoduje s mým očekáváním, naprostá většina rodičů se zajímá o prospěch svého dítěte.

Otázka č. 3: **Bydlíš ve městě, malém městě, na vesnici?**

Z 34 dotazovaných chlapců uvedlo 3 malé město, 15 vesnici a 16 město.

Z 49 dotazovaných dívek uvedlo 2 malé město, 18 vesnici a 29 město.

CHLAPCI				DÍVKY			
Věk	Malé město	Vesnice	Město	Věk	Malé město	Vesnice	Město
11 let				11 let		1	5
12 let	2	8	6	12 let		7	10
13 let			1	13 let			
14 let	1	2		14 let			3
15 let		4	9	15 let	2	9	11
16 let		1		16 let		1	0

Většina dotazovaných dívek i chlapců žije ve městě. Tyto odpovědi budou využity k hodnocení vlivu prostředí, na výskyt sociálně patologických jevů.

Otázka č. 4: **Jak tě baví škola? Oznamkuj od 1 do 5, jako ve škole.**

CHLAPCI						DÍVKY					
Věk	Počty známek					Věk	Počty známek				
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
11 let						11 let	1	5			
12 let	1	7	6	1	1	12 let	1	11	5		
13 let		1				13 let					
14 let			1	2		14 let	1		2		
15 let		3	5	4	1	15 let	2	2	8	4	6
16 let				1		16 let				1	

U těchto odpovědí je jednoznačné, že se stoupajícím věkem klesá zájem dětí o výuku. Příčin může být mnoho, jako například zvýšené požadavky učitelů, apod.

Otázka č. 5: **Jak trávíš svůj volný čas?**

(U této otázky zakroužkovali někteří respondenti více odpovědí).

CHLAPCI					
Věk	S kamarády	Sportem	Sledováním televize	Hrou na počítači	Jinak
11 let					
12 let	30	22	13	9	6
13 let	1	1	1	1	
14 let	3	1		1	
15 let	11	8	5	9	1
16 let					1

DÍVKY					
Věk	S kamarády	Sportem	Sledováním televize	Hrou na počítači	Jinak
11 let	6	5		2	3
12 let	30	22	13	9	6
13 let					
14 let	2	3		1	1
15 let	20	13	11	7	10
16 let					1

Chlapci odpovídali nejčastěji takto (seřazeno dle četnosti odpovědí):

1. s kamarády, 2. sportem, 3. hrou na počítači a 4. sledováním televize, 5. jinak (odpočinek, hra se sourozenci).

Dívky odpovídaly nejčastěji takto: (seřazeno dle četnosti odpovědí):

1. s kamarády, 2. sportem, 3. sledováním televize, 4. jinak (pomáhají rodičům, odpočívají), 5. hrou na počítači

Zaujalo mě, že jen 1 starší žákyně uvedla, že svůj volný čas tráví učením.

2. část dotazníku

Otázka č. 1: **Byl jsi v tomto školním roce za školou?**

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 0 ano, 34 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 8 ano, 41 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let			11 let		6
12 let		16	12 let		17
13 let		1	13 let		
14 let		3	14 let		3
15 let		13	15 let	8	14
16 let		1	16 let		1

Zodpovězení těchto otázek mě překvapilo, čekala jsem větší míru záškoláctví u chlapců, nikoliv u dívek.

Otázka č. 2: **Byl jsi v tomto školním roce někým šikanován?**

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 3 ano, 31 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 5 ano, 44 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let			11 let		6
12 let	1	15	12 let	1	16
13 let		1	13 let		
14 let		3	14 let	1	2
15 let	2	11	15 let	2	20
16 let		1	16 let	1	

Výsledek mě příliš nepřesvědčil, domnívám se, že šikanováno je mnohem více žáků, soudím tak na základě vlastních zkušeností.

Otázka č. 3: Šikanoval jsi někoho v tomto školním roce?

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 1 ano, 33 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 4 ano, 45 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let			11 let		6
12 let		16	12 let		17
13 let		1	13 let		
14 let		3	14 let		3
15 let	1	12	15 let	4	18
16 let		1	16 let		1

U těchto odpovědí mě naopak udivilo přiznání několika respondentů, nečekala bych, že se některý z žáků přizná k tomu, že byl sám agresorem šikany.

Otázka č. 4: Zkoušel si v tomto školním roce pít alkohol?

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 25 ano, 9 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 26 ano, 23 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let			11 let		6
12 let	10	6	12 let	2	15
13 let		1	13 let		
14 let	3		14 let	2	1
15 let	11	2	15 let	21	1
16 let	1		16 let	1	

Tento výsledek se shoduje s mým předpokladem, neboť alkohol je brán většinou mladých lidí jako „samozřejmost“.

Otázka č. 5: Měl jsi v tomto školním roce osobní zkušenost s jinou drogou než s alkoholem?

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 8 ano, 26 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 11 ano, 38 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let			11 let		6
12 let	1	15	12 let	1	16
13 let		1	13 let		
14 let	1	2	14 let	1	2
15 let	6	7	15 let	8	14
16 let		1	16 let	1	

Musím bohužel konstatovat, že výsledek zcela předčil mé očekávání. I přestože jsou v současnosti drogy mezi mládeží velmi rozšířené, nečekala jsem tak velký počet kladných odpovědí (zejména u skupiny dívek ve věku 15 let).

Otázka č. 6: Zkoušel jsi v tomto školním roce kouřit?

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 18 ano, 16 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 17 ano, 32 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let			11 let		6
12 let	8	8	12 let	2	15
13 let		1	13 let		
14 let	2	1	14 let	1	2
15 let	7	6	15 let	13	9
16 let	1		16 let	1	

Zde se mi potvrdilo, že kouření, stejně jako alkohol je velkým problémem u dnešní mládeže.

Otázka č. 7: Uvažoval jsi v tomto školním roce o sebevraždě?

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 5 ano, 29 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 8 ano, 41 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let			11 let		6
12 let	2	14	12 let		17
13 let		1	13 let		
14 let		3	14 let		3
15 let	3	10	15 let	7	15
16 let		1	16 let	1	

Pokud respondenti na tuto otázku odpovídali opravdu pravdivě, je počet takto mladých respondentů, uvažujících o sebevraždě přinejmenším alarmující.

Otázka č. 8: Dostal jsi v tomto školním roce poznámku za špatné chování?

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 20 ano, 14 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 10 ano, 39 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let			11 let		6
12 let	12	4	12 let	2	15
13 let	1		13 let		
14 let	2	1	14 let	1	2
15 let	5	8	15 let	7	15
16 let		1	16 let		1

Tento výsledek se dal myslím očekávat. Chlapci mívají dle mého názoru větší problémy s chováním ve škole, než dívky.

Otázka č. 9: **Zkoušel jsi v tomto školním roce hru na automatech?**

Z 34 dotazovaných chlapců odpovědělo 6 ano, 28 ne.

Z 49 dotazovaných dívek odpovědělo 3 ano, 46 ne.

CHLAPCI			DÍVKY		
Věk	Ano	Ne	Věk	Ano	Ne
11 let			11 let		6
12 let	3	13	12 let	1	16
13 let		1	13 let		
14 let		3	14 let		3
15 let	3	10	15 let	2	20
16 let		1	16 let		1

Myslím si, že nízký počet kladných odpovědí odpovídá skutečnosti, neboť hra na automatech je dle mého mínění věcí spíše jiné věkové skupiny.

3. část dotazníku

Otázka č. 1: **V jakém předmětu jsi se dozvěděl o nebezpečí alkoholu, kouření a jiných drog?**

Nejvíce frekventované odpovědi respondentů:

- 11 leté dívky : **Občanská výchova**
- 12 letí chlapci: **Občanská výchova**
- 12 leté dívky: **Občanská výchova, Přírodopis**
- 13 letý chlapec: **Občanská výchova**
- 14 letí chlapci: **Rodinná výchova, Občanská výchova**
- 14 leté dívky: **Občanská výchova, Rodinná výchova**
- 15 letí chlapci: **Občanská výchova, Rodinná výchova**
- 15 leté dívky: **Občanská výchova, Rodinná výchova**
- 16 letý chlapec: **Občanská výchova**
- 16 letá dívka: **Občanská výchova**

Na těchto odpovědích je vidět, že má škola zájem o to, aby byli žáci informováni o nebezpečí návykových látek nejen formou přednášek a besed, ale také v běžných vyučovacích hodinách. Myslím si, že tato tematika je žákům blízká a zajímavá neboť se jich, jak vyplývá z několika předchozích odpovědí, přímo dotýká.

Otázka č. 2: Měli jste ve škole nějaký speciální program o drogách, alkoholu, apod.?

Všichni 11 letí – 13 letí uvedli odpověď ne.

14 letí chlapci uvedli odpověď ne.

14 leté dívky uvedly odpověď ano.

Všichni 15 letí odpovídali podobně, tedy: ano, ne, neví, nebo že program měli jinde než ve škole.

16 letý chlapec uvedl odpověď ne.

16 letá dívka uvedla odpověď ano.

11 leté dívky : **Ne**

12 letí chlapci: **Ne**

12 leté dívky: **Ne**

13 letý chlapec: **Ne**

14 letí chlapci: **Ne**

14 leté dívky: **Ano**

15 letí chlapci: **Ano, ne, neví**

15 leté dívky: **Ano, někde jinde, neví, ne**

16 letý chlapec: **Neuvedl**

16 letá dívka: **Ano**

U mladších žáků zatím žádné přednášky neproběhly, ale starší žáci se již s nějakým speciálním programem setkali. Odpovědi žáků ze stejných tříd se však někdy liší. To může být způsobeno např. nepřítomností ve škole v době konání programu, apod.

Otázka č. 3: Co ti nevyhovovalo na způsobu sdělení informací o alkoholu, drogách, hráčství, apod.?

Mladším respondentům (pokud se již nějakého programu zúčastnili) sdělení vyhovovalo. Starší respondenti pak považují přednášky za nudné. Zřejmě se zde nepodařilo přednášejícímu upoutat jejich pozornost.

Otázka č. 4: Napiš, prosím, o jakém tématu by tě měla škola informovat a jakým způsobem?

Odpovědi respondentů jsou seřazeny vždy dle četnosti odpovědí:

- 11 leté dívky : **Alkohol, drogy, kouření, záškoláctví, šikana**
- 12 letí chlapci: **Šikana, sex, alkohol, drogy**
- 12 leté dívky: **Alkohol, drogy, kouření, únos, šikana**
- 13 letý chlapec: **Alkohol, drogy, kouření**
- 14 letí chlapci: **Neví**
- 14 leté dívky: **Šikana, týrání dětí**
- 15 letí chlapci: **Neví, drogy**
- 15 leté dívky: **Problémy s příjmem potravy, drogy, návykové látky, sex, šikana dětí, jak se odnaučit kouřit**
- 16 letý chlapec: **Neuvedl**
- 16 letá dívka: **Problematika trestního práva**

Tato otázka byla zodpovězena jak chlapci, tak děvčaty dle mého očekávání.

Překvapivá byla jen jedna odpověď šestnáctileté dívky, která by se chtěla dozvědět něco o problematice trestního práva.

Otázka č. 5: **Jaký druh sdělení informací ohledně drog, kouření, atd. rád uvítáš?**

Odpovědi respondentů jsou vždy uvedeny v pořadí dle četnosti odpovědí.

Respondenti do 15-ti let: **Přednášku, besedu, video, televizi.**

Respondenti nad 15 let: **Přednášku, besedu, diskusi, film, diskusi s osobou mající zkušenost s návykovými látkami, aj.**

V tomto případě mě zaujal postoj několika starších dívek, které chtějí slyšet informace od někoho, kdo má zkušenost s drogovou závislostí.

Otázka č. 6: **Kdo by ti měl předávat informace o návykových látkách?**

Nejfrekventovanější odpovědi respondentů, seřazené dle četnosti:

Rodič, učitel, rádio, vyléčený narkoman, televize, kamarádi, výchovný poradce.

To, že dopívající uvádějí, že chtějí slyšet informace o návykových látkách především od svých rodičů a poté od učitelů, dle mého názoru naznačuje, že vzájemné vztahy jak rodičů a dětí, tak učitelů a dětí, jsou u zkoumaného vzorku na velmi dobré úrovni.

8. Závěry praktické části

Předpoklad č. 1.

Tento se potvrdil, neboť ve všech třídách se nějaký sociálně patologický jev objevil. Větší míra negativních jevů se projevila u žáků a žákyň z 9. tříd, což se dalo očekávat, avšak míra ohrožení u celého zkoumaného vzorku není, až na několik překvapivých výjimek, dle mého názoru velká. Usuzuji tak na základě komplexního vyhodnocení dotazníků.

Předpoklad č. 2.

Zde jsem došla k závěru, že v dnešní době již není velký rozdíl v trávení volného času dětí z vesnic, nebo měst. Mile mě překvapilo, že dotazovaní starší i mladší chlapci i dívky se ve volném čase věnují sportu.

Předpoklad č. 3.

V tomto případě není vliv sociálního prostředí na rizikové chování dětí velký. Překvapilo mě, že žádný z chlapců neuvedl, že by byl v tomto roce za školou. Avšak starší dívky, ať už z vesnice, nebo z města za školou v tomto školním roce byly. K podobnému závěru jsem došla i v otázce kouření

Předpoklad č. 4.

Vliv neúplné rodiny na vznik negativních jevů se projevil mizivým procentem, a to u starších děvčat, když se 2 dívky z neúplné rodiny přiznaly k tomu, že někoho šikanovaly.

Předpoklad č. 5.

Tento se potvrdil, věkem žáků jejich zájem o školu opravdu klesá. Toto může být způsobeno například zvýšeným zájmem o druhé pohlaví atd.

Předpoklad č. 6.

Zde se můj předpoklad nevyplnil, alkohol zkusilo větší procento starších děvčat, než starších chlapců, a to i s přihlédnutím k tomu, že dotazovaných dívek bylo více.

Předpoklad č. 7.

Tento výsledek mě překvapil. Očekávala jsem nižší výčet zkušeností s jinou drogou než alkoholem. Je však těžké odhadnout, jestli respondenti odpovídali skutečně pravdivě a pokud ano, zda to byla zkušenost náhodná, nebo opakovaná.

Předpoklad č. 8.

Výsledek se shoduje s mým předpokladem, což dokazuje, že rodiče dnes s dětmi hovoří i o tématech, která byla dříve tabu, což je v otázce prevence velmi důležité.

Předpoklad č. 9.

Zde se můj předpoklad nenaplnil. Nečekala jsem tolik kladných odpovědí. Nabízí se zde otázka příčin takto smýšlející mládeže, což by mohlo být předmětem dalšího zkoumání.

Předpoklad č. 10.

Neodhadla jsem míru spokojenosti respondentů se způsobem seznamování s problematikou alkoholu, drog, atd. Většina z nich považuje způsob předávání informací za nudný a nezáživný. I přesto, však rádi uvítají další přednášky.

Cílem praktické části práce bylo vyhodnocení ankety zkoumaných žáků se zaměřením na informaci o četnosti výskytu jednotlivých sociálně patologických jevů. Dále pak nalezení určitého vztahu mezi tímto chováním, prostředím ve kterém dítě žije a mezi školní prevencí.

Z provedeného výzkumu vyplývá, že u zkoumaného vzorku respondentů se některé ze sociálně patologických jevů vyskytly. Některé se projevují více, některé méně, avšak k celkovému počtu respondentů není četnost jednotlivých projevů rizikového chování velká.

Neshledala jsem velkých rozdílů, mezi odpověďmi a postoji žáků z různých prostředí a úplných či neúplných rodin. Domnívám se, že pokud se některý z žáků uchýlil k nějakému rizikovému chování, bylo toto vyvoláno spíše vrstevnickými vlivy, avšak nevylučuji, že určitou roli ve výskytu těchto jevů hraje i rodinné zázemí a prostředí, ve kterém dítě žije. Nemalou mírou negativní chování také jistě ovlivňují genetické dispozice, média, případná závadová parta a celková sociokulturní úroveň společnosti.

Otázka prevence sociálně patologických jevů na vybrané škole, je dle mého názoru velmi dobře řešena, neboť povědomí respondentů o programech prevence v dané problematice je na dobré úrovni. Zejména mě zaujalo, jak škola vhodně zařazuje prvky prevence do běžných vyučovacích hodin a předmětů. O tomto svědčí i zájem respondentů o další přednášky či besedy.

Pro zlepšení účinnosti programů, na základě výzkumu, navrhuji:

- 1) Pokračovat v již osvědčeném programu práce se žáky.
- 2) Zamyslet se nad způsobem předávání informací o negativních jevech žákům. Žáci mají o přednášky a besedy evidentně zájem. Jestliže však uvádějí, že je přednášející nedokázal dostatečně zaujmout, je zde určité riziko, že si dospívající z přednášky neodnesou poznatky a poučení, které by pro ně, lepší prezentací, nebo „odstrašujícím příkladem“, mohly být do budoucna varováním.
- 3) Zařadit do preventivního programu besedu s odborníkem, na téma:
 - a) sebevražda
 - b) drogy a jejich vliv na zdraví člověka

ad.1) Dle mého názoru má Základní škola L. Kuby výborně zpracovaný „Minimální preventivní program“, který je v celém znění přílohou této práce. Přínosné je jistě nepřehledné množství školních i mimoškolních aktivit, které škola pořádá a tím zároveň naplňuje určitou část preventivního programu. Za velký klad považuji zřízení internetové prezentace školy (www.zsroznov.cz), kde je zde zřízena schránka důvěry, kam se mohou žáci v jakýchkoli situacích anonymně obracet na výchovného poradce. Jako pozitivum spatřuji ve spolupráci školy a rodiny, kdy rodič může prostřednictvím internetu nahlížet do třídní knihy a klasifikačního archu. Tím získávají rodiče přehled o školní docházce svého dítěte, což se mi jeví jako dobrý preventivní prvek.

ZÁVĚR

Téma této bakalářské práce jsem zvolila proto, že otázka výskytu a prevence sociálně patologických jevů u mládeže se mi zdá být velmi zajímavým, aktuálním a diskutovaným tématem. Změna a tempo životního stylu s sebou bohužel přináší i své negativní stránky, které ovlivňují život nás všech. Dospívající mládež je snadno psychicky zranitelná, často se může dostat do krizových situací, které nemusí vždy sama zvládnout a nemá-li dostatečnou oporu v rodině a nemá-li povědomí o případných rizicích a následcích svého jednání, může to pro ni do budoucna představovat komplikace, které se ne vždy podaří úplně odstranit.

V teoretické části jsem se zabývala objasněním pojmů sociálně patologické jevy, sociální patologie, sociální deviace a prevence. Popsala jsem konkrétní sociálně patologické jevy, které též souvisí se školním prostředím a způsob možné prevence.

V praktické části bakalářské práce jsem provedla výzkum výskytu projevů rizikového chování u 83 žáků ve věku od 11 do 16 let na základní škole. Vyhodnocením dotazníků jsem došla k závěru, že pokud se u některého z respondentů projevilo rizikové chování, nehledala bych příčinu konkrétně ve způsobu trávení volného času, nebo vlivu neúplnosti rodiny, ale spíše bych se přikláněla k souhrnu všech možných příčin a zejména pak „tlaku vrstevníků“.

Závěrem bych chtěla uvést, že pro dnešní mládež můžeme udělat všichni v každodenním běžném životě mnoho jen tím, že jí budeme naslouchat a komunikovat s ní o jejích radostech i starostech a budeme brát její identitu takovou, jaká je, a která patří k jejímu věku.

Seznam použité literatury:

Hlavní zdroje:

1. Bendl, S.: Prevence a řešení šikany ve škole, ISV nakladatelství, Praha 2003. ISBN 80-86642-08-9.
2. Fleischmann, O.: Studijní opora výběrového kurzu – Prevence sociálně patologických jevů, Ústí nad Labem, 1999
3. Horák, J., Josífková, J., Novotná, J., Štěpanovič, M.: Výchovné problémy současné školy, Studijní texty pro distanční studium, Liberec 2005. ISBN 80-7083-537-0.
4. Hrčka, M.: Sociální deviace, Slon, Praha 2001. ISBN 80-85850-68-0.
5. Marhounová, J., Nešpor, K.: Alkoholici, feťáci a gembleři, Empatie, Praha 1995. ISBN 80-901618-9-8
6. Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence, Portál, Praha 1998. ISBN 80-7178-226-2.
7. Matoušek, V.: Delikvence a škola, Úvod do sociální patologie, Univerzita Karlova, 1981.
8. Munková, G.: Sociální deviace, Nakladatelství Karolinum, Praha 2001. ISBN 80-246-0279-2.
9. Mühlpachr, P.: Sociální patologie, Masarykova univerzita, Brno 2001. ISBN 80-210-2511-5
10. Nešpor, K.: Vaše děti a návykové látky, Portál, Praha 2001. ISBN 80-7178-515-6
11. Nešpor, K., Csémy, L.: Alkohol drogy a vaše děti, 3. rozšířené vydání, Besip, Praha 1995
12. Říčan, P.: Agresivita a šikana mezi dětmi : Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Portál, Praha 1995. ISBN 80-7178-049-9
13. Vágnerová, M.: Psychopatologie pro pomáhající profese: Variabilita a patologie lidské psychiky, Portál, Praha 1999. ISBN 80-7178-678-0
14. Vodičková, M.: Nebezpečí zvané droga, Nebezpečí zvané droga, CPPP při OSP MMB, Brno 1998.
15. Vykopalová, H.: Sociálně patologické jevy v současné společnosti, Univerzita Palackého, Olomouc 2001. ISBN 80-244-0337-4.

Vedlejší zdroje:

1. <http://www.icm.uh.cz>
2. <http://www.msmt.cz>
3. <http://www.plbohnice.cz/nespor>
4. <http://www.rodina.cz>

Přílohy:

Příloha č. 1: Vzor nevyplněného dotazníku

Příloha č. 2: Vzor vyplněného dotazníku

Příloha č. 3: Minimální preventivní program pro ZŠ L. Kuby České Budějovice
pro rok 2006/2007

Příloha č. 4: Internetová prezentace Základní školy L. Kuby

Příloha č. 1

Vzor nevyplněného dotazníku

DOTAZNÍK				
1. část				
Prosím o vyplnění všech odpovědí v dotazníku. Tento dotazník vyplň anonymně. Svou odpověď prosím zakroužkuj.				
Věk:.....				
Pohlaví: chlapec x dívka (zakroužkuj)				
1. Žiješ s oběma rodiči?				
ano ne				
2. Zajímají se rodiče o tvůj prospěch?				
ano ne				
3. Bydlíš ve městě, malém městě, na vesnici?				
malé město vesnice město				
4. Jak tě baví škola? Označuj od 1 do 5, jako ve škole.				
1 2 3 4 5				
5. Jak trávíš svůj volný čas?				
s kamarády sportem sledováním televize				
hrou na počítači jinak (uved' jak)				

DOTAZNÍK

2. část

Prosím o vyplnění všech odpovědí v dotazníku.
Tento dotazník vyplň anonymně.
Svou odpověď prosím zakroužkuj.

Věk:

Pohlaví: chlapec x dívka (zakroužkuj)

Otázky	Odpověď'	Odpověď'
	ano	ne
1. Byl jsi v tomto školním roce za školou?	ano	ne
2. Byl jsi v tomto školním roce někým šikanován.	ano	ne
3. Šikanoval jsi někoho v tomto školním roce?	ano	ne
4. Zkoušel jsi v tomto školním roce pít alkohol?	ano	ne
5. Měl jsi v tomto školním roce osobní zkušenost s jinou drogou než s alkoholem?	ano	ne
6. Zkoušel jsi v tomto školním roce kouřit?	ano	ne
7. Uvažoval jsi v tomto školním roce o sebevraždě?	ano	ne
8. Dostal jsi v tomto školním roce poznámku za špatné chování?	ano	ne
9. Zkoušel jsi v tomto školním roce hru na automatech?	ano	ne

DOTAZNÍK

3. část

Prosím o vyplnění všech odpovědí v dotazníku.

Tento dotazník vyplňte anonymně.

Prosím o uvedení stručné odpovědi.

Věk:

Pohlaví: chlapec ☐ dívka ☐ (zakroužkuj)

1. V jakém předmětu jsi se dozvěděl o nebezpečí alkoholu, kouření a jiných drog?

2. Měli jste ve škole nějaký speciální program o drogách, alkoholu, apod.?

3. Co ti nevyhovovalo na způsobu sdělení informací o alkoholu, drog, hráčství, apod.?

4. Napiš, prosím, o jakém tématu by tě měla škola informovat a jakým způsobem?

**5. Jaký druh sdělení informací ohledně drog, kouření, atd. rád uvítáš?
(přednáška, beseda, jiné – uveď jaké)**

6. Kdo by ti měl předávat informace o návykových látkách?

Příloha č. 2

Vzor vyplněného dotazníku

DOTAZNÍK	
1. část	
Prosím o vyplnění všech odpovědí v dotazníku. Tento dotazník vyplň anonymně. Svou odpověď prosím zakroužkuj.	
Věk: <u>14 let</u>	
Pohlaví: chlapec x <u>dívka</u> (zakroužkuj)	
1. Žiješ s oběma rodiči?	
<u>ano</u> ne	
2. Zajímají se rodiče o tvůj prospěch?	
<u>ano</u> ne	
3. Bydlíš ve městě, malém městě, na vesnici?	
malé město	vesnice <u>město</u>
4. Jak tě baví škola? Oznámkuj od 1 do 5, jako ve škole.	
1	<u>2</u> 3 4 5
5. Jak trávíš svůj volný čas?	
<u>s kamarády</u>	<u>sportem</u> sledováním televize
<u>hrou na počítači</u>	jinak (uved' jak) - <u>hrajú si s bráťchou</u>

DOTAZNÍK

2. část

Prosím o vyplnění všech odpovědí v dotazníku.
Tento dotazník vyplň anonymně.
Svou odpověď prosím zakroužkuj.

Věk: 11

Pohlaví: chlapec x dívka (zakroužkuj)

Otázky	Odpověď'	Odpověď'
	ano	ne
1. Byl jsi v tomto školním roce za školou?	ano	<u>ne</u>
2. Byl jsi v tomto školním roce někým šikanován.	ano	<u>ne</u>
3. Šikanoval jsi někoho v tomto školním roce?	ano	<u>ne</u>
4. Zkoušel jsi v tomto školním roce pít alkohol?	ano	<u>ne</u>
5. Měl jsi v tomto školním roce osobní zkušenost s jinou drogou než s alkoholem?	ano	<u>ne</u>
6. Zkoušel jsi v tomto školním roce kouřit?	ano	<u>ne</u>
7. Uvažoval jsi v tomto školním roce o sebevraždě?	ano	<u>ne</u>
8. Dostal jsi v tomto školním roce poznámku za špatné chování?	ano	<u>ne</u>
9. Zkoušel jsi v tomto školním roce hru na automatech?	ano	<u>ne</u>

DOTAZNÍK

3. část

Prosím o vyplnění všech odpovědí v dotazníku.
Tento dotazník vyplňte anonymně.
Prosím o uvedení stručné odpovědi.

Věk: 11

Pohlaví: chlapec x dívka (zakroužkuj)

1. V jakém předmětu jsi se dozvěděl o nebezpečí alkoholu, kouření a jiných drog?

člámská výchova

2. Měli jste ve škole nějaký speciální program o drogách, alkoholu, apod.?

ne

3. Co ti nevyhovovalo na způsobu sdělení informací o alkoholu, drog, hráčství, apod.?

nic

4. Napiš, prosím, o jakém tématu by tě měla škola informovat a jakým způsobem?

drogy, cigarety, alkohol (pomocí přednášky)

5. Jaký druh sdělení informací ohledně drog, kouření, atd. rád uvítáš?
(přednáška, beseda, jiné – uveď jaké)

přednášky

6. Kdo by ti měl předávat informace o návykových látkách?

rodina, učitele, příbuzenstvo, rodiče, televize

Příloha č. 3:

Minimální preventivní program pro ZŠ L. Kuby České Budějovice pro rok 2006/2007

Minimální preventivní program pro ZŠ L. Kuby České Budějovice pro rok 2006/2007

Škola patří ke školám s minimálním množstvím případů řešených odborem sociální péče a ke školám s přiměřeným počtem problémových žáků. Nevyskytují se zde problémy mezi různými komunitami, ve třídách se neobjevují konflikty mezi žáky související s hrubou formou šikany. V několika případech se řešily problémy na úrovni učitel - rodiče, ale většinou převažuje úroveň učitel – žák.

Naprostá většina rodičů spolupracuje se školou a je ochotná řešit vzniklé problémy pouze na úrovni školy.

Škola se snaží zajistit žákům příjemné motivující prostředí pro jejich vzdělávání. V posledních dvou letech sami žáci přispěli ke zkulturnění vnitřních prostorů školy svými kresbami na schodištích, na zdech u školní družiny a u šaten. Ke zkvalitnění výuky by mělo přispět otevření nové počítačové učebny, která slouží i odpoledne jako internetová místnost pro žáky.

Velkou snahou naší školy je zabezpečit v odpoledních hodinách volno časovou aktivitu dětí, hlavně formou kroužků. Velký úspěch má kynologický kroužek, kde se děti učí odpovědnosti za výchovu svého čtyřnohého kamaráda a rozvíjejí své vztahy ke zvířatům a kroužek ROBOTRONIK, který spojuje zájem dětí o počítače s manuální zručností při sestavování robotů.

Cíl:

- zprostředkovat více informací kolegům
- získat je pro plnění minimálního preventivního programu (seznámit je se všemi oblastmi prevence sociálně patologických jevů, se sociálně právním minimem, aby věděli jak je možné vzniklé situace řešit)
- zavést zápisy z jednání s rodiči při vzniklém kázeňském problému
- zapojit co nejvíce dětí do volno časových aktivit
- rozvíjet osobnost žáka, posilovat jeho pozitivní vlastnosti
- diagnostikovat vztahy v problémových třídách a vhodnou formou reagovat na jejich vylepšení
- zvýšit informovanost rodičů, zapojit je do problematiky prevence

Obsah:

Finanční a materiální zabezpečení programu:

- vedení školy spolupracuje s organizacemi, které nabízejí využití volného času pro děti (DDM, M-TES, Soukromá škola sportu p. Bublíkové...)
- zajišťuje finanční prostředky na nákup metodických pomůcek a literatury
- odměňuje vedoucí zájmových kroužků
- poskytuje potřebné prostory pro zájmovou činnost a besedy
- škola reaguje na nabídky určené žákům školy v oblasti kulturní, vzdělávací, sportovní a to dle svého uvážení a zájmu dětí

Spolupráce s ředitelem, učiteli:

- ředitel a metodik prevence seznamují kolegy s náplní minimálního preventivního programu a pokouší se je zaangažovat do jeho plnění
- ředitel zajišťuje spolupráci s rodiči a Radou školy v aktivitách v oblasti prevence soc. pat. jevů a snaží se získat jejich podporu, i finanční
- umožňuje účast na vzdělávacích kurzech a seminářích
- zajistí, aby v řádu školy byl uveden zákaz nošení, držení, distribuce a zneužívání návykových látek v areálu školy včetně sankcí, které z porušení tohoto zákazu vyplývají
- sleduje efektivitu jednotlivých preventivních aktivit, zajišťuje pravidelné vyhodnocování Minimálního preventivního programu a ze závěrů vyvozuje opatření pro další rok
- metodik prevence informuje na poradách o situaci na škole a okrese v Českých Budějovicích
- poskytuje odborné informace z oblasti prevence (materiály – Přehled sociálně patologických jevů, Sociálně právní minimum.....)
- informuje o vhodných preventivních aktivitách, které pořádají jiná odborná zařízení
- úzce spolupracuje s výchovným poradcem – paní Jandovou, radí se při řešení problémů
- spolupracuje s okresním metodikem prevence – sl. Nýdlová, p. Vácha konzultační hodiny každé pondělí 10:45 – 12:30
- výchovný poradce má každý čtvrtek od 8:45 do 10:30 konzultační hodiny, kde žáci mohou konzultovat své problémy ve škole a poradit se o volbě svého povolání, tato služba je žáky hojně využívána a od loňského roku jsou přidány i konzultační hodiny pro rodiče v úterý od 15-16 a ostatní dle telefonické domluvy

Učitelé - 1. stupeň:

- ve 3., 4. a 5. třídě – vedení dětí ke správným postojům k negativním návykům v životě lidí
- jevy: alkoholismus, kouření, drogy – s ohledem na věk dítěte
- předměty nabízející vhodná témata: prvouka, přírodověda, vlastivěda, český jazyk (kapitoly – zdraví člověka, správná výživa a životospráva, mezilidské vztahy – jsou využívány učitelem pro nenásilnou informaci a orientaci) v těchto předmětech si učitel ponechá při tvoření uč. plánu časovou rezervu na možné rozšíření besedy
- učitel si sám může zvolit vhodnou formu, jak předá informace žákům

Učitelé - 2. stupeň:

- daná tematika je začleněna do některých předmětů:
rodinná výchova: drogy, šikana, AIDS, poruchy příjmu potravy, zdravá výživa, rozvoj osobnosti, odmítnutí nabízené drogy, asertivita p. uč. Machourková, Přikrylová, Outlý
přírodopis: zdravý životní styl, účinky kouření, alkoholu, AIDS, pohlavně přenosné choroby p. uč. Machourková, Schwachová, Přikrylová
občanská výchova: práva dítěte, drogy, rasismus, intolerance, kriminalita p. uč. Schwachová, Outlý
český jazyk: slohové práce na určité téma, větné rozborů z článků týkající se dané problematiky p. uč. Adamčíková, Kyzourová, Čajánková, Řezáčová
výtvarná výchova: grafické zpracování vybraného tématu p. uč. Kyzourová, Posedělová
tělesná výchova: snaha o získání dětí pro pohybovou aktivitu p. uč. Machourková, Schwachová, Urbanová, Lintner, Kubů, Faktor

Učitelé budou poskytovat zpětné informace o probraných tématech a reakcích žáků, o akcích ve třídě.

Volný čas - na škole pracují:

- Soukromá škola sportu a gymnastiky - paní Bublíková (zaměřena na moderní gymnastiku a aerobik, velký zájem u dětí z 1. stupně, velké úspěchy v republikových kolech v pódiových skladbách)
- zájmové kroužky organizované školou (25 kroužků)
- zájmové kroužky a akce organizované DDM v Č. Budějovicích (při škole kroužek ROBOTRONIK vedený p. Szylarem)
- zájmové kroužky a akce organizované M-TES v Č. Budějovicích
- kynologický kroužek p.D. Fišerová

Dále škola umožňuje propagaci materiálů, které nabízejí zaměstnání dětí v jejich volném čase na nástěnce v prostorách šaten, kde se děti každý den pohybují.

Materiální zabezpečení, metodické pomůcky:

- ve sborovně je vytvořena knihovnička s protidrogovou tematikou
- ve sborovně je k dispozici videotéka s protidrogovou tematikou
- metodické pomůcky pro učitele na volno časové aktivity
- přehled organizací a odborníků v oblasti prevence – „mapa“ institucí zabývajících se problematikou sociálně patologických jevů
- k půjčení materiály metodika prevence: „ Přehled sociálně patologických jevů“ „ Sociálně právní minimum“ Metodický pokyn MŠMT atd....

Aktivity směrem k rodičům:

- získání rodičovské veřejnosti v dané problematice
- organizování informativních besed pro rodiče
- zajistit návaznost dalších institucí, které budou rodičům pomáhat a řešit (psycholog, OPPP, dětský lékař, K-CENTRUM, Středisko výchovné péče, Modrá spirála, Poradna drogové závislosti, atd.....)

Spolupráce s ostatními odborníky:

- účast koordinátorky na pravidelných školeních
- spolupráce s Krajským školním koordinátorem prevence – p. Dana Kováčová, p. Schwartz
- spolupráce s Okresním metodikem prevence – sl. Pavla Nýdlová
- spolupráce s pedagogicko psychologickou poradnou – vyšetření problémových žáků, diagnostika tříd s problémovými kolektivy, rozvoj osobnosti žáků
- spolupráce s oddělením sociální prevence ÚM
- spolupráce se sociálními kurátory
- spolupráce s Policií ČR – p. Neruda, p. Pavlica

Propagace:

- zřízení centrální nástěnky, kde je propagován zdravý životní styl člověka , jsou zde uvedeny i adresy odborných zařízení, kde se dostane dítěti odborné péče a pomoci
- nástěnka je dle potřeby aktualizována, obměňována
- zřízena i schránka důvěry
- Školní metodik prevence: Mgr. Hana Schwachová

4. Internetová prezentace Základní školy L. Kuby

ZÁKLADNÍ ŠKOLA ROŽNOV

FAKULTNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA, L. Kuby 48, České Budějovice

•	Vedení školy
•	Učitelé
•	Historie
•	Kde nás najdete
•	Organizace školního roku
•	Kontakty

Navigace

- [Aktuality](#)
- O nás **nové**
- Školská rada
- Informace
- Třídní kniha
- Dokumenty
- Jídelna
- Družina
- Podívejte se
- Projekty
- Kroužky
- Stránky tříd
- Fotogalerie **barevné dny**
- Koordinátor ŠVP
- Výchovný poradce
- Preventivní program
- Studijní materiály
- Schránka důvěry

Aktivity školy

- Květen - červen
- Únor - duben
- Prosinec - leden
- Září - listopad

Starší články

- Rok 2005/2006

Návštěvy	
Celkem	4176
Týden	306
Dnes	22
Online	4

dnes je 24.04.2007, svátek má: Jiří

Projekt 1. tříd - ZDRAVÁ VÝŽIVA (5.3. až 30.3.)

V pátek 13.4.2007 byl vyhodnocen projekt „Zdravá výživa“. Všechny děti byly odměněny ovocem a nejlepší žáci dostali pochvalu třídního učitele za vzorné splnění projektu.

[více o projektu](#) [fotografie z projektu](#) aktualizováno 19.4.2007

FOTBALOVÝ TURNAJ MC DONALD'S CUP 2007

S nastupujícím jarem se děti těší na to, jak vyndají ze zimních úkrytů kola, kolečkové brusle, tenisové rakety i fotbalové míče.

11. dubna měl hlavní slovo na naší škole právě fotbal. Chlapecká mužstva jednotlivých tříd mohla zúročit své zkušenosti ze „zimní tréninkové přípravy“. Tento den se na naší škole uskutečnilo školní kolo XX ročníku fotbalového turnaje Mc Donald's Cup.

Ve vzájemných utkáních se předvedly fotbalové šestky čtvrtých i pátých tříd.

[přečtěte si celý článek](#) aktualizováno: 13. 4. 2007

VELIKONOČNÍ DEN v pátých třídách

Atmosféru svátků jara – Velikonoc – jsme se snažili v pátých třídách navodit již ve středu 4. dubna.

V tento den si měly děti nechat doma všechny učebnice a sešity a místo toho si měly přinést vyfouknutá vajíčka, stužky, lepidlo, nůžky, větvičky... Zkrátka všechno, čím je možné zdobit kraslice a s pomocí čeho je možné připravit velikonoční výzdobu.

[přečtěte si celý článek](#) aktualizováno: 16. 4. 2007 [fotogalerie](#)

VELIKONOČNÍ VÝSTAVA V JIHOČESKÉM MUZEU

Stejně jako před loňskými Velikonocemi i letos jsme před těmito jarními svátky naplánovali s žáky pátých tříd navštívit Velikonoční výstavu v Jihočeském muzeu.

3. 4. nám pěkné počasí umožnilo absolvovat trasu od školy do města pěšky. Cestou jsme si všimli jak probouzející se přírody podél Malše, tak i rostlin zdobících zahrádky rodinných domů.

[přečtěte si celý článek](#) aktualizováno: 16. 4. 2007 [fotogalerie](#)

Výtvarná dílna - Rožnovské barvení velikonočních vajíček

Všichni víme, jaké máme ve škole šikovné dětičky. Opět jsme se o tom přesvědčili ve středu 4. 4. 2007 při výtvarném odpoledni, kde si děti nabarvily různými technikami vajíčka. Kdo měl zájem mohl si vyrobit i velikonoční květináček. Výtvarného odpoledne se zúčastnilo 40 dětí z naší školy, někteří si přivedly i své kamarády.

aktualizováno: 13. 4. 2007 [fotografie z barvení](#)

Matematická soutěž Pythagoriáda

Soutěžilo se ve dvou kategoriích – 6. a 7. ročníky. Soutěžící řeší celkem 15 příkladů, úspěšným řešitelem se stává ten, kdo získá alespoň 9 bodů.

6. třídy: zúčastnilo se 20 žáků, 1 úspěšný řešitel: Nikola Schwachová (6.A)

1. Nikola Schwachová (6.A) – 9 bodů
2. Petr Chroustovský (6.A) – 8 bodů
3. Josef Szylar (6.A) – 6 bodů

7. třídy: zúčastnilo se 17 žáků, 3 úspěšní řešitelé: Jiří Zemko – 13 bodů, Milada Macků, Anna Schwarzová – 9 bodů,

- 1. Jiří Zemko (7.B) – 13 bodů
- 2. – 3. Milada Macků, Anna Schwarzová (obě 7.B) – 9 bodů

Do okresního kola postupují vždy ti, co se umístili na 1. místě z každé kategorie
aktualizováno: 12. 4. 2007

Vyhodnocení regionálního kola BALTÍK 2007

Přes 30 žáků ze základních škol i gymnázií z různých míst Jihočeského regionu soutěžilo po celé tři hodiny v programování na naší škole.

V kategorii starších (2. stupeň) byla v našem regionu nejsilnější konkurence z celé České republiky
Umístění:

- Jiří Zemko(7.B) na 5. místě
- Radim Janda(7.B) na 6. místě

- tým Josef Szylar, Dan Žahour (6. třídy) na 10 místě

Kategorie mladších – 1. stupeň
Umístění

- Tým Jan Pavlosek, Kien Manh Dugong(5.B) - 2. místo
- Tým Jevgenij Bogdanovič, Václav Krutina (5.B)– 3. místo
- Tým Tomáš Konečný, Martin Sládek(3.B)– 4. místo

Do celostátního kola (bude se konat za měsíc v Kopřivnici) postupují vzhledem k vysokému bodovému hodnocení v rámci celé republiky: Jiří Zemko a Radim Janda z kategorie starších a všechny 3 týmy z kategorie mladších!

aktualizováno: 12. 4. 2007 [více o soutěži](#)

5.A hraje divadlo

[další fotografie z představení](#)

Mezinárodní matematická soutěž GENIUS LOGICUS

Vyhodnocení korespondenčního kola: (na naší škole se soutěžilo ve třech kategoriích – podle data narození)

Mladší žáci: 1. Hyblová Marie (5.B) 2. Lískovec Pavel (5.B) 3. Steinbauer Martin (5.A)

Starší žáci 1. Ortová Tereza (7.A) 2. Kofroň Richard (8.A)

Mladší studenti 1. Honsová Eva (9.A) 2. Paurová Adéla (8.B) 3. Vejstrková Hana (9.B)

V blízké době proběhne kolo soutěžní pro přihlášené žáky.

aktualizováno: 12. 4. 2007

Rožnovské barvení velikonočních vajíček

aktualizováno: 27. 3. 2007

Zveme všechny žáky naší školy i jejich kamarády k již **tradičnímu Rožnovskému barvení velikonočních vajíček.**

Výtvarné odpoledne se uskuteční **ve středu 4. dubna 2007 od 13:30 hod. – 18:00 hod.** Přihlášky si můžete vyzvedávat ve 4. A, B, C od 28. března a odevzdat nejpozději do pondělí 2. dubna 2007

MEZINÁRODNÍ SOUTĚŽ V PROGRAMOVÁNÍ BALTÍK 2007

aktualizováno: 2. 4. 2007

[fotografie ze soutěže](#) [více o soutěži](#)

Ve čtvrtek 29. 3. proběhlo na naší škole **regionální kolo soutěže v programování Baltík 2007**, kterého se zúčastnili mladí programátoři z celého jihočeského regionu. Ti kteří uspějí, budou postupovat do celostátního kola, které se bude konat 11. 5. - 13. 5. v Kopřivnici. Z naší školy se účastnily nejúspěšnější týmy ze školního kola v obou kategoriích.

Jak se pracuje v keramickém kroužku?

Naše chloubka - fotogalerie

aktualizováno: 27. 3. 2007

Po půlročním trvání kroužku musíme konstatovat, že na naší škole máme **velmi šikovné děti**. Práce v dílně se jim velmi daří. V II. pololetí se kroužek rozrostl o tři děti, celkem kroužek navštěvuje 27 dětí.

BAREVNÝ TÝDEN

V týdnu od 19. 3. do 23. 3. proběhl již tradiční **BAREVNÝ TÝDEN**, organizovaný čtvrtými třídami. Po modrém pondělku následovalo červené úterý, černobílá středa, zelený čtvrtek a oranžovohnědý pátek. Každý den hlídky ze čtvrtých ročníků roznesly barevný úkol a sečetly barevnou účast. Vyřešené úkoly přinesli zástupci do čtvrtých tříd, kde byly obodovány. A která třída vyhrála?

VYHODNOCENÍ: Stáhněte si [plakátek](#)

1. místo – 3. A

2. místo – 4. B

3. místo – 4. C

4. místo – 4. A

5. místo – 2. C

aktualizováno: 26. 3. 2007

Soutěž MATEMATICKÝ KLOKAN

16. března proběhla ve 30 státech celého kontinentu **matematická soutěž KLOKAN 2007**. I v naší škole jsem měli bohaté zastoupení soutěžících.

Kategorie nejmladších **CVRČEK 2. a 3. třídy** - 54 žáků

- 1. - Adriana Pinlová (3.A)
- 2. - 3. - Nikola Bendíková (2.B), Šárka Veselá (2.B)

Kategorie **KLOKÁNEK 4. a 5. třídy** - 66 žáků

- 1. - Matěj Konečný (5.B)
- 2. - 3. - Pavel Lískovec a Martin Steinbauer (5.A)

Kategorie **BENJAMIN 6. a 7. třídy** - 36 žáků

- 1. - Jiří Zemko (7.B)
- 2. - Milada Macků (7.B)
- 3. - Stanislav Pražák (7.B)

Kategorie **KADET 8. a 9. třídy** - 44 žáků

- 1. - Tomáš Kotecký (9.B)
- 2. - Veronika Maurerová (9.A)
- 3. - Lenka Chroustovská (9.A), Drahomír Vítovec (9.C)

aktualizováno: 26. 3. 2007

[více o soutěži](#)

Projekt 3. tříd - „KNIHA, MŮJ KAMARÁD“

Účelem této práce bylo, aby se děti více **přiblížily ke knize a prohloubily si vztah k četbě**. 20. března si každý žák přinesl oblíbenou knihu, se kterou seznámil své kamarády a vytvořil si o ní literární stránku.

Ve skupinkách pak žáci plnili zadané úkoly: pomocí příkladů odhalovali autory, vyhledávali v knihách informace, řešili čtenářské hádanky, při vytváření textu si zahráli na spisovatele a naučili se i balit knihu do papírového obalu. Vyhledávali také informace při práci s počítačem. Práce děti bavila a snad se kniha opravdu stane jejich kamarádem.

aktualizováno: 22. 3. 2007

Projekt 5. tříd - „OD ROVNÍKU K PÓLŮM“

aktualizováno: 15. 3. 2007

[více o projektu](#)

Faunu i flóru jednotlivých podnebných pásů, ale i odlišné způsoby života lidí v různých klimatických podmínkách, měl žákům pátých tříd přiblížit jednodenní projekt nazvaný „Od rovníku k pólům“.

V pěti skupinách vytvářely děti obrovské mapy světa, „oblékaly“ obyvatele příslušného podnebného pásma, vytvářely zvířátka, vymýšlely příběhy a básně.

Výsledky celodenní práce máme vystavené ve třídách a na školní chodbě našeho pavilonu.

Bruslení pátých tříd

aktualizováno: 15. 3. 2007

[více o projektu](#)

Ani to, že letošní zima byla, co se týče teplot, trochu netradiční, nezabránilo žákům pátých tříd, aby stejně, jako v minulých letech nazuli brusle a vyrazili na ledovou plochu.

Šest lekcí, které jsme po dobu šesti týdnů v průběhu ledna a února na zimním stadionu absolvovali, bylo příjemným oživením tělesné výchovy. Možnosti zlepšit své bruslařské dovednosti pod vedením zkušených instruktorů, využila převážná část žáků pátých tříd.

Projekt 1. tříd - ZDRAVÁ VÝŽIVA

aktualizováno: 14. 3. 2007

[více o projektu](#)

Právě probíhá měsíční projekt prvních tříd "**Zdravá výživa**" (5.3. až 30.3.).
Úkolem žáků je každý den (po dobu projektu) si **nosit do školy zdravou svačinu**, jejíž nezbytnou součástí by mělo být ovoce nebo zelenina. Projekt prolíná průběžně všemi předměty, žáci si nové poznatky osvojují písemně, četbou, prakticky se zapojením všech smyslů a výtvarně je zpracovávají. Po tuto dobu sbírají body. Na konci proběhne vyhodnocení, jak ve třídě, tak i mezi prvními ročníky navzájem. Nejlepší žáci budou odměněni zdravou dobrotou.

Zeměpisná olympiáda

Dne 26.2.2007 proběhlo na naší škole školní kolo zeměpisné olympiády. Celkem se zúčastnilo 25 žáků 8. a 9. tříd. Olympiáda měla dvě části a to část teoretickou, zaměřenou na znalosti o Evropě a část práce s mapou, kde žáci dokazovali, jak se orientují v atlase. Na 1. místě se umístila **Nikola Ladislavová** z 9.B, na 2. místě **Tomáš Kotek** z 9.B a bronzovou pozici obsadil **Michal Lipš** z 9.C.

aktualizováno: 13. 3. 2007

Olympiáda v dějepise

Žáci v naší škole měli též možnost změřit své síly v dějepisném klání. Olympiáda se konala v únoru a zde jsou tři nejlepší: 1. místo obsadila **Lenka Chroustovská**, 2. místo **Tereza Maurerová** a na 3. místě skončila **Eva Honsová**.

V okresním kole se pořadí vyměnila - 18. místo Tereza Maurerová, 19. místo Lenka Chroustovská.

aktualizováno: 13. 3. 2007

[více o soutěži](#)

Testy Kalibro

aktualizováno: 9. 3. 2007

V týdnu od 12. 3. do 16. 3. se žáci 5. a 7. tříd účastní projektu Kalibro, který je zaměřen na sledování znalostí a vědomostí žáků v 5 oblastech: český jazyk, cizí jazyk, matematika, humanitní základ a přírodovědný základ.

U žáků je kladen důraz na schopnost vytvářet ze získaných poznatků nové, protože tato schopnost má ve vyspělé informační společnosti podstatně větší význam než schopnost pouze si poznatky zapamatovat.

Bruslení 2007 - 2. třídy

aktualizováno: 8. 3. 2007

Ve 2. třídách proběhl kurz bruslení. Pod vedením trenérů se děti učily rozjíždět a zastavovat, projíždět slalomovou dráhu, podjíždět šálu, jezdit jako rybičky a had, sbírat míčky z ledové plochy.. Všichni se na bruslení těšili. Jaké mají děti zážitky? -

[DOZVÍTE SE ZDE](#)

Karneval školní družiny 2007

Jako každoročně pořádala školní družina i letos **veselý karnevalový rej**. Prňáci v nápaditých maskách strávili nejen karnevalové odpoledne v družině, ale i dopolední vyučování ve škole.

Při karnevalových hrátkách nechyběly soutěže, tanec, zábava a již tradiční volba nejlepších masek.

Vybrané fotografie si můžete prohlédnout ve fotogalerii.

[z fotoaparátu rodičů](#)

[fotogalerie karnevalu](#)

[další fotogalerie](#)

[fota z karnevalu 2. tříd](#)

Na výstavě "Cesty do kosmu"

aktualizováno: 3. 3. 2007

Sedmáci navštívili v rámci výtvarné výchovy Hvězdárnu a planetárium v Českých Budějovicích, kde právě probíhá výstava "**Cesty do kosmu**". Kromě jiného jsou zde k vidění barevné velkoformátové snímky kosmické stanice ISS, raket, raketoplánů, kosmických teleskopů a sond.

Snímky z výstavy si můžete prohlédnout ve [fotogalerii](#)

TURNAJ 4. A 5. TŘÍD V SUDOKU

5	7			1				
		1			8			
		4				7	9	
			4					9
	8			2			4	
2					3			
	1	8				2		
			7			9		
				5			8	6

aktualizováno: 26. 2. 2007

[celý článek](#)

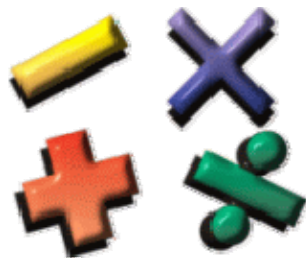
Luštitelská mánie, která k nám dorazila z Japonska, má jméno SUDOKU.

Poměřit síly v SUDOKU - dokázat tak svoji bystrost, logické myšlení i trochu taktiky, bylo cílem **týdenního turnaje čtvrtých a pátých tříd**. V týdnu od 12. do 16. února měli žáci 4. a 5. tříd možnost zúčastnit se tohoto turnaje.

Na stupeň **nejvyšší vystoupila Dominika Stárková ze 4.B**, která celou tabulku správně vyplnila za pouhých 12 minut, **druhé místo** vybojovala s časem 25 minut **Gabriela Pinlová** rovněž ze 4.B a **třetí příčka** patří **Kateřině Kodýmové ze 4.A**.

Matematická olympiáda 2007 - 5. ročníky - okresní kolo

Okresní kolo matematické olympiády se konalo 24. 1. 2007 na ZŠ a MŠ, Nerudova 9. Z naší školy se zúčastnilo 6 žáků, celkem bylo přes 60 soutěžících.

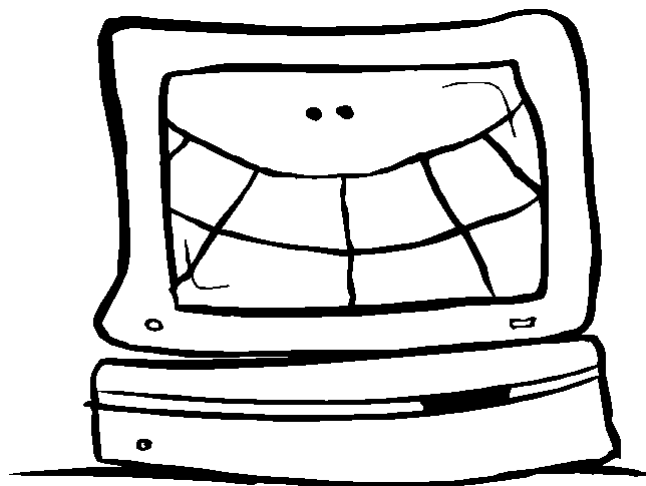

- na skvělém **5. místě** se umístil **Matěj Konečný** (15 bodů z 18),
- na **11. - 27. místě** se umístili: **Martin Steinbauer a Vojtěch Štěrba** (12 bodů z 18),
 - na **28. - 32. místě** **Pavel Lískovec** (11 bodů z 18),
 - a na **33. - 38. místě** **Klára Dvořáková** (10 bodů z 18).

Všichni tito účastníci byli **úspěšnými řešiteli okresního kola matematické olympiády**.
Blahopřejeme a děkujeme za skvělou reprezentaci školy.

aktualizováno: 21. 2. 2007

Kurz práce s PC

Naše škola ve spolupráci se Sdružením rodičů pořádá **základní kurz práce s PC**. Nabídka školení je určena především těm, kteří se s výpočetní technikou teprve seznamují a mají před ní „respekt“. V tomto kurzu se naučí efektivně pracovat na počítači a používat internetové programy.

aktualizováno: 15. 1. 2007

[celý článek](#)

BRUSLENÍ 2007 - 2. TŘÍDY

Od 17.1. 2007 probíhá v 2. třídách kurz bruslení. Děti se učí zvládat pohyb na bruslích pod vedením zkušených trenérů. Učí se rozjíždět i zastavovat, sbírají míčky za jízdy z ledové plochy, projíždějí slalomovou dráhu, podjíždějí šálu, jezdí jako rybičky...Někteří stáli na bruslích poprvé a jsou na ledě čím dál jistější. Bruslařské umění všech druháků se stále zlepšuje. Všichni se na každé bruslení moc těší a litují, že se kurz bruslení blíží ke konci.

aktualizováno: 19. 2. 2007

[více](#)

Lyžařský kurz - 7. třídy

Lyžařský kurz 7. tříd se uskutečnil v termínu **6.1. až 13.1.2007**. Již třetím rokem jsme jeli do **Josefova Dolu v Jizerských horách**. I přes nepříznivé sněhové podmínky si nakonec děti zalyžovaly. Po celou dobu pobytu byl k dispozici autobus, který nás vozil do lyžařského areálu v Harrachově. Začátečníci si osvojili základní lyžařské dovednosti a ostatní si zdokonalili své lyžařské umění. Na závěr tyto dovednosti zúročili při lyžařských závodech. Děti se z kurzu vracely s novými zážitky a dovednostmi, vznikla nová kamarádství a upevnila se vazby v kolektivu tříd.

aktualizováno: 20. 2. 2007

[více](#)

Celostátní testování žáků 9. tříd – CERMAT

Centrum pro zjišťování
výsledků vzdělávání
C E R M A T

Ve čtvrtek 1. února zasedli žáci 9. tříd do lavic, aby se zúčastnili **celostátního projektu Kvalita**. Tento projekt monitoruje a hodnotí výsledky vzdělávání v českém školském systému. Jeho realizací je pověřeno Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání (CERMAT).

Žákům byly připraveny testy pro hodnocení dovedností v českém jazyce, v matematice a dále v obecných studijních dovednostech.

Výsledky pak žákům napoví, jak jsou připraveni na přechod do středních škol, a naše škola získá srovnávací údaje s dalšími školami v kraji i v rámci ČR.

Účast v projektu není povinná, ale myslíme si, že všichni (žáci, rodiče i učitelé) získají cenné informace.

Nespokojujeme se však pouze s těmito informacemi. Sami připravujeme ve spolupráci s firmou Kalibro další prověření dovedností našich žáků. Bude se jednat o širší záběr, protože půjde nejen o 9. třídy, ale celý druhý stupeň a vybrané ročníky 1. stupně. Vedle českého jazyka, matematiky, přírodovědných a humanitních předmětů, zde bude i hodnocení cizích jazyků.

aktualizováno: 4. 2. 2007

[více o projektu](#)

Indonézie - vzdělávací projekt PLANETA ZEMĚ 3000

1. 2. 2007, den po rozdělení vysvědčení, se žáci 7. a 8. ročníků účastnili výukového programu "Indonézie - země tisíce ostrovů" v kulturním centru Bazilika v Českých Budějovicích.

Planeta Země 3000 je novinkou v moderním vyučování. Jedná se o populárně naučný, přírodovědně - zeměpisný vzdělávací projekt, který se skládá z jednotlivých výukových programů, které probíhají ojedinelou formou - nejmodernější multimediální projekcí poutavých fotografií třemi projektory (diváci vidí tři obrazy vedle sebe, minimální promítací plocha je 30 m²) v kombinaci s videoprojekcemi, doprovodnými autentickými zvuky, hudbou a na živo komentovaným výkladem učitelky a reportéra.

aktualizováno: 3. 2. 2007

[celý článek](#)

Vítejte, budoucí prvňáčci !

Přes sedmdesát předškoláků v doprovodu svých rodičů dorazilo ve dnech 26. a 7. ledna 2007 na naši školu s cílem zapsat se do 1. třídy. (61 dětí nastoupí v září, dalších 13 odloží svůj vstup do školy o rok)

Na budoucí prvňáčky čekaly ve vyzdobených třídách paní učitelky. Připraveni byli i žáci 2. stupně, aby v kostýmech víly, princezny, večerníčka, čarodějnice, myšky či kočky pomohli dětem nejprve projít pohádkovou třídou plnou her, a pak předstoupit před paní učitelky.

Chlapci a děvčata předvedli své znalosti i dovednosti: povídali, zpívali, recitovali, kreslili, poznávali barvy, geometrické tvary. „První

zkoušení“ zvládly děti na jedničku. Ukázaly nám, že do školy právem patří, a my všichni se na ně moc těšíme. Odměnou dětem je velká pochvala a také dárky, medaile a pamětní list, které si odnesly jako vzpomínku na významný den – zápis do 1. třídy.

aktualizováno: 1. 2. 2007

Dny otevřených dveří

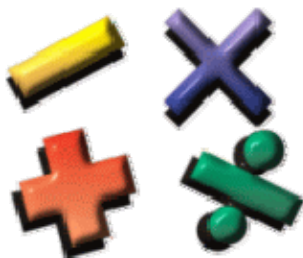

Ve dnech **15.1. - 19. 1. 2007** proběhl na naší škole týden otevřených dveří. Rodiče i budoucí prvňáčci měli možnost si prohlédnout prostory školy, jednotlivé třídy, odborné pracovny, tělocvičnu, jídelnu a v neposlední řadě také družinu.

Mnozí rodiče se svými dětmi naší nabídky využili a pozvání k prohlídce přijali.

aktualizováno: 1. 2. 2007

Matematická olympiáda 2007

Upozorňujeme všechny účastníky domácího kola matematické olympiády, že termín odevzdání úloh se neúprosně blíží.

Po jarních prázdninách začnou učitelé matematiky v 6. až 8. ročnících soutěžní úlohy vybírat a hodnotit. Okresní kolo pro úspěšné řešitele se bude konat 11. 4. 2007 na ZŠ Kubatova.

aktualizováno: 2. 2. 2007

Ocenění

Naše úspěchy

Práce žáků

Netradiční výuka

Základní škola L. Kuby 48, České Budějovice 370 07, 386 102 350

© webmaster: Mgr. David Kubů, Mgr. Libuše Jandová

